

PÁPAI KOLLÉGIUMI LAPOK

A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADÉMIA DIÁKÚJSÁGA

FŐSZERKESZTŐ: Sárközi Gergely Antal, PRTA
Szerkesztőség elérhetősége: pklujtag@gmail.com

TÁRSSZERKESZTŐ: Dörömbözi Alex, PRTA
A lapot érintő minden közlemény hozzájuk küldendő.

VI. ÉVFOLYAM 12. SZÁM. 2021. DECEMBER.

*****

MEGJELENT!

Írta: Magyarné Seres Gabriella

Textus: Titusz 2, 11. „*Mert megjelent Isten üdvözítő kegyelme minden embernek.*”

Karácsony táján minden ember a szeretet ünnepéről beszél. A mai jól ismert igevers továbbmegy, mélyebbre hatol és azt üzeni: az Isten szeretet, és ez a szeretet jött el közénk emberi alakban. Kegyelmet és igazságot hozott a bizony sokszor kegyetlen és igazságtalan, törvényeskedő világunkba!

Szívesen megkérdezném most mindannyiunktól, hogyan folytatnánk ezt az egyébként jól ismert, gyönyörű karácsonyi tételmondatot, amit alapigénkben hallhattunk: „*Mert megjelent Isten üdvözítő kegyelme minden embernek.*”

Lehetne a folytatása ez: megjelent azért, hogy - tehát valamilyen céllal. Ez az első, ha szabad három különböző módon is folytatni a páli tantételt. Célja van az eljövételnek, megjelenésnek, ahogyan Pál is erről tanít. Arról üzen az apostol, hogy az isteni kegyelem földre jöttének célja volt. Jézus megszületése, a kegyelem célba érése az apostoli tanítás alapján azért kellett, hogy neveljen minket a kegyes életre. Hogy végre az új bort ne régi tömlőbe tegyük! Hogy soha egy pillanatra se szomorítsuk meg Isten áldott Szentlelkét, Aki által el vagyunk pecsételve a megváltás napjára. Halljuk tehát: a kegyelem előbb megaláz, térdre hullat, engedi meglátni azt, amit inkább rejtegetnénk, ilyenkor, ünneplésünkben talán még inkább. A kegyelem azonban szembesít önmagunkkal, áldott isteni tükör, mely azt hivatott megmutatni, milyennek gondolt el minket Istenünk! Isten kegyelme tehát céllal jött el. A legnagyobb cél pedig ez: helye lehessen bennünk! Előbb rácsodálkozunk, aztán magunkba zárjuk, őrizzük, hiszen kegyelmet kegyelemre kapunk, írja János is evangéliumában.

Folytathatjuk a sort: azért jelent meg a kegyelem, mert... Mert isteni oka volt. Sőt: emberi oka is. Az isteni ok ismert: könyörülő, irgalmas Urunk megindult rajtunk, embereken. Az emberi ok szintén ismert: ez az egy hiányzott: az Isten kegyelmére adott válasz, elköteleződés. Ezzel a nép mindig híjával találtatott, mindenük megvolt, mégis újra meg újra sötétségbe kerültek. Isten

azonban hűséggel hívogatta őket, megtérésre, megvilágosodásra: „Kelj fel, tündökölj! Eljött világosságod! Ébredj fel, aki alszol!” Hányszor, de hányszor szólongatta az Úr is népét úgy, ahogy Mária ízlelgette az angyal köszöntő szavait, melyben kegyelembe fogadottnak mondta őt az isteni küldött. A nép is átélhette ezt: kegyelmet találtak Istennél. Érdemtelenül, minden előzetes cselekedet vagy erőlködés nélkül: Isten az embert kegyelmébe fogadja. Előbb egy kiválasztott fiatal nőt, aztán az ő méhe gyümölcsén keresztül Isten az egész világot kegyelmébe fogadja. Befogadja. Megjelenik az isteni kegyelem és befogad, körbeölel, bezár. Enged közösségben lenni és maradni is a Küldővel. Oka is, célja is volt hát e kegyelem eljövételének!

Szeretnék még egy harmadikról is szólni. Mit kezdünk mi ezzel a megjelent üdvözítő kegyelemmel? Megjelent, és.... ezentúl Neki élek. Megjelent, és én átadom magam Neki. Megjelent és én hálaadással megyek Isten elé e kegyelem eljötté miatt nap mint nap. Azt írja Pál, hogy ahol megnövekedett a bűn, ott még inkább kiáradt a kegyelem. A mi emberi oldalunkról azonban ezt mindig folytatni kell! Megjelent a kegyelem és én átengedem magam neki, Neki! Ugye, az idei ünnepen is megtörténik ez, mindannyiunk életében? Bár így lenne! Ámen.

* * *

„Életem legjobb döntése volt, hogy a Dunántúl mellett tettem le a voksom.”

BETEKINTÉS MAGYARNÉ SERES GABRIELLA SZOLGÁLATÁBA

Rendhagyó interjún keresztül van lehetőségünk bepillantást nyerni egykori kedves hallgatónk, mára már kaposvári beosztott lelkipásztor testvérünk emlékeibe, jelenlegi szolgálatába.

Kérlek, mutatkozz be, mondj el néhány dolgot magadról! Mi vezetett el téged a teológiára?

Magyarné Seres Gabriella vagyok. 13 évesen, a konfirmáció alkalmával kezdett el érlelődni bennem a vágy, hogy lelkésznek tanuljak. Gimnáziumi éveim alatt, erős nagyszülői ráhatásra aztán ez a vágy döntésbe fordult. Érettségi után jelentkeztem és felvételt nyertem a Debreceni Református Hittudományi Egyetemre.

A Pápai Református Teológiára egy érett döntés vezetett, mivel 2003 ősze és 2009 tavasza között a debreceni teológián tanultam, teológus-lelkész szakon. Egyetlen tantárgy sikertelensége miatt azonban nem maradhattam ott. Nem volt kérdés számomra, hogy folytatni szeretném a tanulmányokat, szabolcsi születésű lány lévén azonban a pataki teológia felé indultam. Elsőre. Aztán mégis a pápai intézmény mellett döntöttem, különösen azután, hogy mindkét helyen meghallgattak és felvételiztem. Életem legjobb döntése volt, hogy a Dunántúl mellett tettem le a voksom.

Mit kaptál a teológiától tanulmányaid során?

Sokat és mindent, ami ahhoz kellett, hogy helyt tudjak állni a gyülekezeti szolgálatokban. Kaptam törődést, odafigyelést, köszönhetően talán a kisebb látszámnak is. Az oktató professzorok szakmai felkészültsége és embersége nagyon sokat adott és formált is rajtam. Kaptam barátokat, melyek között igazi, maradandó társat is találtam, egyik teológus társam fogadott öcsémévé vált a Pápán töltött évek alatt. Kaptam új élményeket, egészen más, megújult teológiai látást, de a kedvenc tudományrészem ugyanaz maradt, mint Debrecenben: a gyakorlati oldal.

Hol szolgálsz most? Milyennek látod a gyülekezeti szolgálatot?

2013. február 1. óta szolgálom a Kaposvári Református Gyülekezetben. Érkezésem idején gyakornokként segítettem Bellai Zoltánné lelkipásztor szolgálatát, főként a hittanok megtartásával. Ezután a segédlelkészi év következett, melyben egyre jobban beleláthattam a kaposvári reformátusok életébe. 2017 ősze, a felszentelésem óta pedig beosztott lelkészként szolgálom a gyülekezetben. Szeretem a kaposváriakat. Sosem gondoltam volna, hogy városba kerülök szolgálni, azt pedig pláne nem, hogy itt is ragadok. Rengeteg áldást rejt e város, e gyülekezet, örülök a jól működő ökumenének, amit a hitoktatás által is igyekszem még jobban elmélyíteni. Voltak mélységek a gyülekezeti életben, elbúcsúztunk Bellai Zoltán lelkipásztorunktól, az ő elvesztésének időszaka mély nyomot és sok emléket hagyott sokunkban. Talán meg is erősített bennünket, még jobban összekovácsolta gyülekezetünket ez az úr, amelyet azóta Isten be is töltött az új lelkész személyében, akit még debreceni teológus koromból ismerek, s akit egy ideje a pápai teológusok is ismernek, hallhatnak oktatóként. Hálás vagyok Kaposvárért. Jó itt lenni.

Mit tartasz fontosnak a lelkészi szolgálatodban?

Változatlanul a hitet és az alázatot. A sikeres lelkészképesítő vizsga után egy interjúban is e kettőt emeltem ki, ez azóta sem változott. Persze van még jó néhány dolog. Hosszú lenne a lista, ha mindent felsorolnék, de a két legfontosabb véleményem szerint ez. Egyik nélkül sem lehet sokáig és szépen, Istennek tetszően szolgálni az emberek között, a kettő együtt pedig csodálatosan működik, egymásba simul.

Köszönöm a beszélgetést! Életedre, szolgálatodra Isten áldását kérem!

SGA

*****

„Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.”

(János 1,14.)

FORMA ÉS FORMABONTÁS A MÁTÉI NEMZETSÉGTÁBLÁZATBAN

Írta: Dr. Nagy József

Dr. Nagy József 2021 szeptembere óta tanít a Pápai Református Teológiai Akadémián. Jelen lapszámunkban újszövetségi tárgyú tanulmányát olvashatjuk – rövidesen pedig egy hosszabb interjúban szeretnénk megismertetni őt Olvasóinkkal. (a Szerk.)

Bevezetés

Az utóbbi évtizedek kutatásai kiemelt figyelmet szenteltek a Mt 1,2–17 nemzetségtáblájának. Bizonyítja ezt a közelmúltban megjelent tucatnyi tanulmány, számos könyvfejezet, illetve hogy az egység már monografikus szinten is feldolgozásra került.¹ A felületes olvasó számára minden bizonnyal magyarázatra szorul a fokozott érdeklődés, hiszen a nemzetségtábla legelső elemétől kezdve javarészt megegyező, hozzávetőleg negyvenszer szereplő mintázat ismétlődik. Példaként álljon itt a felsorolás legelső tagja, mely így indítja útjára a nemzedékek sorát: „Ábrahám nemzette Izsákot” („Αβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ” Mt 1,2a). Láthatjuk tehát, hogy a formula legelső helyén az édesapa neve szerepel, utána az ἐγέννησεν alak kap helyet, amelyet a fiúgyermek (esetleg a későbbi utód) követ.² Eme egységek láncszemhez hasonlóan fűződnek egymásba, mivel a következő sor immáron arról ad hírt, hogy a felcseperedett Izsák maga is fiat nemzett. Ennek nyomán a Mt 1,2b-től kezdve így folytatódik a sor: Izsák pedig nemzette Jákóbot” („Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ”).

Néhányszor azonban a nemzetségtábla megbontja a saját maga által felépített szigorú rendet és az előbbi sémától eltérő megoldásokkal él. Mivel eme rendhagyások sokféleképpen mutatkoznak meg, ezért szükségesnek tartjuk, hogy mindegyik főbb lehetőséget egy-egy példán keresztül is bemutassuk. 1. A Mt 1,2–16-ban az ἐγέννησεν ugyan harminckilencszer ismétlődik, de a Mt 1,16-béli ἐγεννήθη alakja váratlanul megszakítja e sort. 2. A felsorolás többségében édesapákkal találkozunk, de a lista ötször egy-egy édesanya nevét is megemlíti (Mt 1,3.5.16), vagy legalábbis utalást tesz rá (Mt 1,6). 3. A nemzetségtábla három helyen az egyenes ági leszármazás mellett a testvérekre is kitér (Mt 1,2.3.11). 4. A genealógia többségében neveket tartalmaz, de még e mederből is kilép, amikor Dávidra királyként (βασιλεύς), Jézusra pedig Krisztusként hivatkozik (Mt 1,7.16). 5. A nevek láncolatát a babiloni fogságra tett utalás is megszakítja (Mt 1,11–12).³ E rövid áttekintés is mutatja, hogy az eltérések igen változatos formában jelentkeznek. A forma mellett a

1 HOOD, Jason B. (2011): *The Messiah, His Brothers, and the Nations: Matthew 1.1-17*. T&T Clark, New York.

2 Pl. a Jótámot megelőző Jóás, Amacjá és Azarjá nem szerepel a nemzetségtábla nevei között, illetve a Jósiást követő Jóház sem vehető ki a felsorolásban.

3 Megemlíthető továbbá, hogy a Mt 1,17 három darab, egyenként tizennégy generációból álló korszakra osztja fel a nemzetségtábla neveit. A Mt 1,17 fényében feloldásra vár, hogy a genealógia utolsó harmadában miért csak tizenhárom generáció szerepel. A problémáról részletesebben l.: MORRIS, Leon (1992): *The Gospel According to Matthew*. Eerdmans, Grand Rapids, 22.

mennyiség tekintetében is széles a szórás, mivel némely rendhagyás csupán egyszer mutatkozik meg, mások viszont bűvópatakként többször is visszatérnek.

Ennek nyomán kijelenthető, hogy a forma és az ebből való kilépés egyaránt fémjelzi a nemzetségtáblázatot. E tanulmányban a kettő kapcsolatát vizsgáljuk, pontosabban a bevett formák fényében azokról a helyekről igyekszünk szólni, amelyek eltérnek a bevett kerettől. Az előbbi példák közül azokat a helyeket mutatjuk be részletesebben, ahol a különbségeken keresztül teológiai többletet vehetünk ki. Ennek a felismerésében és a kibontásában a legnagyobb segítséget az Ószövetség, valamint az evangélium későbbi szakaszai adják.

Azon túl, hogy a tanulmányunk azt a célt tűzi ki, hogy az előbbi tételt kibontsa, az írásunkkal az akadémiai közönség mellett a gyakorló lelkipásztorokat is meg kívánjuk megszólítani. Ez utóbbi szempontot azért is tartjuk fontosnak, mert a (nemzetközi) tudományos érdeklődés eredményei csupán elvétve köszönnek vissza és hasznosulnak az igehirdetések területén. Ha a prédikációink textusválasztási gyakorlatára gondolunk, sajnos csak elszórtan találunk olyan igehirdetést, amely az evangélium nyitányát venné alapul. Reménységünk, hogy a tanulmány észrevételei az igehirdetői gyakorlatunkat is gazdagítani tudják. Az írásunkat pedig további aktualitást ad, hogy a Mt 1,1–17 alkalomhoz illő textusválasztásnak bizonyulhat a karácsonyi ünnepkörben.

Jézus mint Dávid és Ábrahám fia

A Mt 1–2 négy kisebb részre osztható. E szakaszokra úgy is tekinthetünk, mint amelyek egy-egy kérdést válaszolnak meg. Így a Mt 1,1–17 a „ki?”; a Mt 1,18–25 a „hogyan?”; a Mt 2,1–12 a „hol?”, a Mt 2,13–23 pedig a „honnan?” kérdésre ad feleletet.⁴ Beare szerint a Mt 1,1–17 mintegy kikövezi az utat a gyermekségtörténetekig.⁵ A Mt 1,1–17 két további részre, mégpedig a Mt 1,1-re és a Mt 1,2–17-re bontható. A Mt 1,1 egyben az evangélium felütését is adja, a Mt 1,2–17 pedig a nemzetségtáblát foglalja magába.

A Mt 1,1 kétszer is említi a vióc (fiú) szót,⁶ előrebecsátva, hogy Jézus Dávidnak és Ábrahámnak is a fia.⁷ A nemzetségtáblában azért is bír kiemelt jelentőséggel Ábrahám és Dávid személye, mert e nevek – a Mt 1,1 utalásán túl – a genealógia további kulcsfontosságú helyein is helyet kapnak. Ábrahámmal úgy találkozunk, mint aki a nemzetségtábla legelső láncszeme (Mt 1,2). Továbbá a nemzetségtábla szerint Dávid adja az Ószövetség csúcspontját (Mt 1,6.17), hiszen a Dávidot követő időszak már a fogságig vezet el.

4 BROWN, Raymond E. (1997): *The Birth of the Messiah: a Commentary on the Infancy Narratives in the Gospels of Matthew and Luke*. Doubleday, New York, 1997, 53–54.

5 BEARE, Francis Wright (1981): *The Gospel According to Matthew: Translation, Introduction and Commentary*. Harper & Row, New York, 1981, 61.

6 Az evangélium később is számos helyen kitér Jézus fiúi mivoltára. Így olvasunk róla, hogy Jézus fia Máriának (1,21.23.25; 13,55), Józsefnek (13,55), Dávidnak (1,1.20; 9,27; 12,23; 15,22; 20,30.31; 21,9.15; 22,42.45), Ábrahámnak (1,1), Istennek (2,15; 3,17; 4,3.6; 8,28; 14,33; 16,16; 17,5 stb). Ide vehetjük továbbá a fiú (11,27; 28,19) és a Emberfia szavakat is (8,20; 9,6; 10,23; 11,19; 12,8.32.40; 13,37.41; 16,13.27.28; 17,9.12.22; 18,11; 19,28; 20,18.28; 24,27.30.37.44; 25,13.31; 26,2.24.45.64). TURNER, David L. (2008): *Matthew*. Baker, Grand Rapids, 57.

7 E felütés is mutatja, hogy a vióc-szal a korábbi nemzedékekkel való rokonság és egy időben távoli őssel való összetartozás is érzékeltethető.

A nemzetségtábla ugyan a Mt 1,2-től indul – amelytől kezdve a számos sajátosságra hívjuk majd fel a figyelmet – de már a Mt 1,1-ben lévő Dávid és Ábrahám nevek sorrendje is megállásra sarkall minket. Kérdezhetjük ugyanis, hogy miért nem Ábrahám, az ősatya neve előzi meg Dávidot, a nála jóval későbbi nemzedék képviselőjét? Brown a szerkesztéstechnikai szempontokra hivatkozva kiemeli, hogy míg a Mt 1,1-ben a Jézus – Dávid – Ábrahám a sorrend, addig a Mt 1,17-ben ennek a fordítottja, az Ábrahám – Dávid – Jézus mintázat rajzolódik ki. A nemzetségtáblát szegélyező 1. és 17. versek tehát keretbe foglalják az egységet. Emellett a Mt 1,2 fényében is értelmezhető a nyitányon belüli sorrendiség, mivel a Mt 1,1 Ábrahámmal zárja a felsorolást, a következő vers pedig vele kezdve indítja útjára a nevek sorát.⁸

A mű teológiai felfogása is választ ad arra, hogy miért Dávid neve került az első helyre. Először is, a nemzetségtáblában és az evangéliumban is kulcsfontossággal bír Jézus királyi volta. A Dáviddal való összetartozás szempontjából is értelmezhető az, hogy a nemzetségtábla csúcspontján az evangélista *χριστός*-ként utal Jézusra (Mt 1,16). Utalhatunk itt arra, hogy a LXX Dávidra is vonatkoztatta ezt a szót (pl. 2Sám 19,22; 2Sám 22,51). Végül pedig az is segíthet a Mt 1,1-en belüli Dávid – Ábrahám sorrend megértésében, hogy az evangélium jóval többször utal Jézusra Dávid, mint Ábrahám fiaként.⁹

Ábrahám és Dávid ugyan eltérő korban éltek, de ezzel együtt több olyan jellegzetesség is kiemelhető, amely összeköti őket. A legfőbb hasonlóságot az adja, hogy Isten mindkettőjükkel szövetségre lépett.¹⁰ Isten e szövetség keretén belül az el nem múltó királyságot ígérte Dávidnak és az utódainak (2Sám 7,1.12-16; 1Krón 17,11-14; Zsolt 89,4–5.29–30.37), valamint azt, hogy az irgalmát nem vonja meg a királyi háztól (2Sám 7,15). Ábrahámnak pedig azt fogadta meg, hogy áldást hoz az utódaira (és rajtuk keresztül árasztja ki az áldását a népekre), illetve bevezeti őket az Kánaán földjére (1Móz 12,1–3; 22,17–18). Bruner szerint mindkét szövetségben egy különleges ígéret körvonalazódik. Dávid utódai az örök királyság ígéretét kapták (időbeli szempont). Ábrahámot pedig arról biztosította Isten, hogy az utódain keresztül mindenkire kiárad Isten áldása (térbeli szempont).¹¹

Mt úgy utal Ábrahámra és úgy szól Jézusról mint Dávid fiáról, hogy a működésük révén a pogányok is részesülhetnek az áldásban. Ábrahám esetében ez jóval egyértelműbben látható (vö: 1Móz 12,1–3), Dávid vonatkozásában viszont összetettebb a kép. Több ószövetségi és kánonon kívüli irat úgy szól a várva-várt dávidi utódról mint aki elsősorban a zsidók számára hozza el az áldást (pl. Ám 9,11–15). A SalZsolt 17 szerzője abban reménykedik, hogy az eljövendő dávidi utód kiűzi a pogány népeket, sőt mi több, igába hatja a őket (SalZsolt 17,21–22.30).¹² Az előbbiekhöz hasonlóan Mt-nál is találkozunk olyan helyekkel, ahol a Dávid és a Dávid fia szavak Izraelre korlátozódnak. Először is a nemzetségtábla Izrael királyaként ábrázolja Dávidot (a Mt 1,6 *βασιλεύς*-ként utal rá). Jézussal mint Dávid fiával kapcsolatban pedig azt bocsátja előre az evangélium, hogy

8 BROWN, Raymond E. (1997): i. m. 59.

9 L. 6. lábjegyzet.

10 TURNER, David L. (2008): i. m. 54.

11 BRUNER, Frederick Dale (2004): *Matthew: a Commentary*, Volume 1. Eerdmans, Grand Rapids, 5.

12 Emellett a SalZsolt 17 röviden kitér Isten Dáviddal kötött szövetségére, valamint arra is, hogy a dávidi utódok elveszítették a trónt (SalZsolt 17,4.6).

ő az, aki megszabadítja a népet (λαός Mt 1,21), illetve ő az, aki a pásztorhoz hasonlóan legelteti Izraelt (Mt 2,6; vö: Mt 9,36; 10,6). A sort folytatva, Pilátus a nagyheti események forgatagában Jézus királyi volta felől akar meggyőződni (Mt 27,11). Nem sokkal ezután a katonák maró gúnyjal jegyzik meg, hogy a kereszthalálra ítélt és összevert Jézus a zsidók királya (Mt 27,29), majd pedig a kereszten lévő felirat is ezt hirdeti (Mt 27,31).¹³ Ezzel együtt Mt nem csak úgy szól a Dávid fia Jézusról mint akinek a királyi hatalma Izrael földjére és népére korlátozódik, hanem ennél jóval tágabban értelmezi ezt. Példaként kiemelhetjük a Mt 15,22-öt, mely szerint a Dávid fia Jézus által elhozott testi-lelki szabadításban a pogányok is részesülhetnek. Ezen túl utalhatunk az evangélium befejezésére, mely szerint Jézus hatalma és terve minden népre (ἔθνος: Mt 28,19) kiterjed. Végül pedig nem kerülheti el a figyelmünket, hogy Jézus említést tesz a dél királynőjéről, aki Salamon (Dávid király fia) bölcsességéről értesülve elindult Izrael földjére (Mt 12,42; 1Kir 10,1–10). Jézus szavai tehát arra emlékeztetnek minket, hogy már az Ószövetség lapjain is kivehető az, hogy a pogányok felfigyeltek Dávid fiára.

Ábrahám és Dávid között szintén hasonlóságot jelent, hogy az 1Móz 12,1–3-ban és a 2Sám 7,1.12–16-ban kapott ígéretek messze túlmutatnak rajtuk. Ábrahámról úgy olvasunk mint akitől Izrael népe ered, Dáviddal pedig úgy találkozunk, hogy ő a királyi dinasztia első láncszeme. Isten ugyan újat kezdett rajtuk keresztül, de a beteljesedés jócskán meghaladja a kettőjük földi életét. Így jutunk el Mt nemzetségtáblájáig, mely úgy ábrázolja Jézust, hogy az ő személyében éri el a célját az, amit Isten Ábrahám és Dávidon keresztül elkezdett. A nemzetségtábla tehát azt üzeni, hogy Jézus az, aki Ábrahám sarjaként mindenkit az áldásaiban részesít, valamint ő a várva-várt király. Mindkét szempont kapcsán arra is gondolhatunk, hogy a nemzetségtábla Jézusig tart és tovább nem folytatódhat.

Szükséges továbbá, hogy a Dávid fia megjelölés mellett röviden a χριστός felségjelzőre is kitérjünk. Tudvalevő, hogy a papi tisztségbe való beiktatás mellett (2Móz 28,41; 1Krn 29,22) a királyi tisztre méltatott személyt is felkenték a szolgálat végzése előtt (Zsolt 2,2). A LXX-ban a χριστός többször is Dávidra vonatkozva szerepelt (1Sám 24,6; LXX: Zsolt 131,10.17; SalZsolt 17,4.6.32). Mt-nál a χριστός azt fejezi ki, hogy az evangélista Jézusban fedezte fel azt, aki képes eszkatológikus remények betöltésére.¹⁴ Üzenetérzékű, hogy már az evangélium felütése is Jézusra vonatkoztatja a felségjelzőt, továbbá a Mt 1,16-ban úgy olvasunk Jézusról mint „akit Krisztusnak mondanak” („ὁ λεγόμενος χριστός”).¹⁵ Mivel az Ószövetségben és az apokrif iratokban is találunk rá példát, hogy a χριστός Dávidra és az utódaira vonatkozik, ezért megerősödhetünk abban, hogy a Dávid fia megnevezés is messiási címként érthető.

Végül pedig a Mt 1,1 sorrendjét követve Jézusról mint Ábrahám fiáról is szót kell ejtenünk. Mivel Ábrahám a zsidók ősatya, ezért az Ábrahámra való utalás nyilvánvalóvá teszi Jézus zsidó

---

13 Az ApCsel 1,6 szerint Jézus tanítványai egy olyan χριστός-t vártak, aki helyreállítja Izrael királyságát.

14 TURNER, David L. (2008): i. m. 57.

15 A λεγόμενος negatív felhanggal is bírhat. Gondolhatunk rá, hogy Pilátus ekként kérdez rá Jézusnak a krisztusi nivoltára (Mt 27,17). Persze Mt 1,16 esetében nem erről van szó. Az Újszövetség több helyén a λεγόμενος – és az azt követő pontosítás – teszi egyértelművé, hogy a gyakori nevek viselői közül kire is történik utalás (Mt 10,2; Kol 4,11). Jelen esetben ez azért is lényeges, mert e korban elterjedt volt a Jézus név (vö: Kol 4,11). FRANCE, R. T (2004): The Gospel of Matthew. Eerdmans, Grand Rapids, 40.

származását. Ahogy fentebb utaltunk rá, Jézusnak az Ábrahám-tól való származása azt is megerősíti, hogy Jézus küldetése a pogányokra is kiterjed.¹⁶ Mt rendszerint olyan szövegek környezetben utal Ábrahámra, ahol arról olvasunk, hogy Isten ígérete az egész emberiségre vonatkozik (pl. Mt 8,11; 22,32).¹⁷ Hauerwas arra hívja fel a figyelmet, hogy a Mt 1,1–2-ben Ábrahámnak két fiával is megismerkedhetünk. Míg a Mt 1,1 Jézust, addig a Mt 1,2 Izsákot nevezi meg Ábrahám fiaként. Hauerwas szerint ahogy az Ábrahám fia Izsák esetében megjelent az utód felajánlása (1Móz 22), úgy ez még inkább elmondható az Ábrahám fia Jézus kapcsán. Hauerwas tehát Izsák említését úgy értékeli ki, hogy az egyben Jézus halálát is elővételezi (vö: 1Móz 22).¹⁸ Kérdés persze, hogy pusztán az előbbieket kapcsán levonható-e ez a következtetés, mely a szakirodalomban egyre nagyobb népszerűségnek örvend.

A négy asszony

Ha nem is jellemző az Ószövetségre, de felidézhetünk olyan nemzetségtáblát, amely az édesapák mellett néhány édesanya nevét is megemlíti. Ben Zvi összesítése szerint az 1Krón 1–9 nemzetségtáblái több, mint 15 asszonyra hivatkoznak, akár megnevezve őket, akár rejtve hagyva a pontosabb kilétüket.¹⁹ Ha ennek fényében értékeljük ki, hogy Mt-nál öt édesanya is helyet kap, akkor arra következtethetünk, hogy itt egy bevett gyakorlat továbbélésével találkozunk. Ezen túl az 1Krón és a Mt nemzetségtábláit szintén összekapcsolja,²⁰ hogy Támár neve mindkét helyen szerepel, illetve Betsabéra (1Krón: Batsúa) mindkét szakasz utal (1Krón 2,4; 3,5; Mt 1,3.6). Ha viszont a lukácsi nemzetségtáblával vetjük össze a mátéit, akkor kitűnik, hogy az édesanyák említése közel sem magától értetődő. Bár Lk felsorolása jóval több generációt tartalmaz, mint Mt listája (Mt: 41; Lk: 77 generáció), de a Lk 3,23–38-ban még Jézus édesanyja, Mária neve sem kap helyet. Eme összevetés viszont arra sarkall minket, hogy érdemes mélyebben is megvizsgálunk a Mt-nál lévő öt édesanya kilétét és szerepét.

Először is megállapíthatjuk, hogy az említések eloszlása egyenetlen képet mutat. A Mt 1,2–6a négyükre utal (Támár, Ráháb, Ruth, Úriás felesége) míg a Mt 1,16 Jézus édesanyját nevezi meg. A mátéi nemzetségtáblában Támár nyitja meg édesanyák sorát (Mt 1,3). Támárról az 1Móz 38-ban részletesen is olvashatunk, ahol először Ér, Júda legidősebb fiának a feleségeként tűnik fel (1Móz

---

16 OLMSTEAD, Wesley G. (2003): *Matthew's Trilogy of Parables: The Nation, the Nations, and the Reader in Matthew 21:28–22:14*. Cambridge University Press, Cambridge, 93.

17 BRUNER, Frederick Dale (2004): i. m. 6. – Mt szerint félreértik a fiúság lényegét azok, akik kizárólag az Ábrahám-tól való testi leszármazást hangsúlyozzák (Mt 3,9). Jézus szerint a fizikai rokonságnál döntőbb jelentősége van annak, ha valaki Ábrahámhoz hasonlóan tud engedelmessé válni Isten akarátának. Ezért is mondja, hogy lesznek olyan pogányok, akik Ábrahám asztalához telepedhetnek, ellenben azokkal, akik Isten országa fiainak tartják magukat (Mt 8,11–12).

18 HAUERWAS, Stanley: *Matthew*. Brazos, Grand Rapids, 2006, 17. – Jézus és Izsák születése előtt hasonló formulával találkozunk: „τέξεται σοι υἱόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαακ” (LXX: 1Móz 17,19) és „τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν” (Mt 1,21). ERICKSON, Richard J. (2000): *Joseph and the Birth of Isaac in Matthew 1*. In *BULLETIN FOR BIBLICAL RESEARCH*, 10. évf., 1. sz., 35–51, 48.

19 BEN ZVI, Ehud (2006): *History, Literature and Theology in the Book of Chronicles*. Equinox Books, London, 175–194.

20 További hasonlóságot jelent, hogy mindkét mű egy nemzetségtáblával indít. ZENG, Sha (2018): *Deliberate Numerical Discrepancy of Generation in the Genealogy of Matthew*. *JOURNAL OF RELIGIOUS & THEOLOGICAL INFORMATION*. 17. évf., 3. sz., 100–114, 102.

38,6). Ér váratlan halála után Támár megözvegyült és gyermektelenül maradt (1Móz 38,7). A sógorházasság intézménye értelmében (5Móz 25,5–10) Ón, Júda fia kellett volna, hogy a báty helyébe lépjen. Mivel Ón nem teljesítette a kötelességét, ezért Isten haragja lesújtott rá (1Móz 38,8–10). A már két gyermekét elveszítő Júda megrettent és a sógorházasság által támasztott elvárások ellenére is ódzkodott attól, hogy az egyedüliként megmaradt Sélát bevezesse Támár sátrába (1Móz 38,11). Mivel Sélának, Júda legfiatalabb gyermekének sem volt utóda (1Móz 38,14), úgy tűnt, hogy Jákób próféciája nem éri el a célját és kihal Júda nemzedéke (1Móz 49,9). E ponton vette magához Támár a kezdeményezést, aki prostituáltként álcázva magát becsalta magához – a már megözvegyült – Júdát. A mit sem sejtő após azonban teherbe ejtette a menyét. Miután fény derül a történetekre, egy rövid közjáték után Júda megállapítja, hogy Támár igazsága felülmúlja az övét (1Móz 38,26). Ugyan prostituáltként álcázta magát, de ezt a törvény betöltése érdekében teszi, amikor Júda visszatartotta Sélát.²¹ Az 1Móz 38,26 (LXX) a δικαίωσθαι igével mutat rá, hogy Támár ragaszkodott Isten igazságához és törvényéhez. Megjegyezhetjük, hogy Mt-nál is döntő szerepe van az igazságosságnak. Elég, ha József példájára gondolunk, akire azért utal igaz (δικαίος) emberként a Mt 1,19, mert bár úgy tűnt, hogy Mária, a jegyese hűtlen volt hozzá, mégsem akarta kitenni őt a nyilvános megszégyenülésnek, ezért titokban szerette volna elbocsátani őt.

A nemzetségtáblában lévő édesanyák sorát Ráháb folytatja (Mt 1,4). A kánaánita származású Ráhábót paráznaként (πόρνη) fémjelzik a bibliai leírások (Józs 2,1; 6,17.23.25). E ponton visszautalhatunk Támár történetére, akit Júda πόρνη-ként bélyegzett meg (1Móz 38,15). Ruth-al pedig az kapcsolja össze Ráhábót, hogy Ruth a móábi származása miatt nem tartozhat(ott volna) Izrael gyülekezetéhez (5Móz 23,4), Ráháb pedig a parázna volta miatt kellett volna, hogy ne számíttassék Izrael fiai közé (5Móz 23,3). A mózesi törvények mindkét esetben szigorú megkötéssel élve azt mondják, hogy a móábiak és a paráznák tizedik generációja sem tartozhat az Úr gyülekezetéhez. Ezzel szemben Józs arról ad hírt, hogy Ráháb lehetőséget kapott arra, hogy letelepedjen Izrael népe között (Józs 6,25). Minderre azért kerülhetett sor, mert Ráháb elbűjtotta az ígéret földjét feltérképező zsidó kémeket (Józs 2). Ráháb eme tettéről a Zsid a hit példajaként emlékezik meg (Zsid 11,31), a Jak pedig úgy értélt ki ezt, hogy az asszony hite e cselekedetén keresztül mutatkozott meg (Jak 2,25).²² Ráháb elszánása és ennek a bibliai kiértékelése érthetőbbé teszi Jézus szavait, mely szerint az Atya akaratának engedő πόρνη-k is helyet kaphatnak Isten országában (Mt 21,31.32).

Ruth a nemzetségtáblában szereplő harmadik édesanya (Mt 1,5). Ruth személye és könyve kapcsán döntő szerepe van Betlehem városának. Az irat bevezetésében arról értesülünk, hogy Elimelek és felesége, Naomi, valamint a két fiúgyermekük innen indultak útra a jobb élet reményében (Ruth 1,1-2). Miután a Móáb földjére vetődött család mindhárom férfitagja meghalt, Naomi úgy döntött, hogy visszatér Betlehembe.²³ Naomi az utat az egyik megözvegyült menyé,

21 HAMILTON, Catherine Sider (2021): From Tamar and Mary to Perpetua. In: Ronald Charles (szerk.): Paul and Matthew among Jews and Gentiles: Essays in Honor of Terence L. Donaldson. T&T Clark – Bloomsbury, London – New York, 131–145, 135.

22 Feltételezhető, hogy eme újszövetségi helyek a korábbi zsidó hagyományból merítettek. BEARE, Francis Wright (1981): i. m. 64.

23 A haláleseteken túl azért indult el, mert meghallotta, hogy az Úr kenyeret adott nekik (מִן הַלֶּחֶם הַחַיִּים Ruth 1,6).

Ruth társaságában tette meg (Ruth 1,19.22). Betlehembe érve azonban a két özvegy élete rendeződött, hiszen Ruthot feleségül vette a sógorházasság szabályai szerint a betlehemi Bóáz (Ruth 4,10; vö: 1Móz 38,8.11.14). A frigyüket így szentesítették a vének: „*Adja az Úr, hogy ez az asszony, aki a házadba megy, olyan legyen, mint Ráhel és Lea, akik ketten építették föl Izráel házát. Gyarapodjál Efrátában, legyen híres a neved Betlehemben!*” (Ruth 4,11b). A Boáz és Ruth házasságából született Isainak szintén Betlehem volt az otthona. Az 1Sám szerint Isai fiaihoz tartott Sámuel, aki Isai sarjai közül végül – a mátéi nemzetségtáblázat szempontjából kulcsfontossággal bíró – Dávidot az ország királyává kente fel (1Sám 16,1; 17,12). A sort folytatva, a Mik 5,1–3 pedig egy olyan eljövendő királyra utal, aki Betlehemből származik majd. A Mt 2,6 pedig úgy ad hírt Jézus betlehemi születéséről, hogy közben ebben az eseményben látja a mikeási prófécia beteljesedését.

Ruth személye azonban további érdekességet is tartogat. A nemzetségtáblában szereplő három asszony közül az ő erkölcsisége az, amelyik a legkevésbé kérdőjelezhető meg, de a származása így is aggodalomra adhatott volna okot. Az 1Móz 19,37 szerint Móáb, Móáb népének az ösatyja Lót és az idősebbik lánya vérfertőző együttléte nyomán fogant meg. Izrael vándorlása során Bálámon keresztül átkot akartak szórni a pusztában lévő népre (4Móz 22,2–4), majd Izrael fiait paráznaságra csábították (4Móz 25,1). Az 5Móz 23,4 szigorú rendelkezése szerint Isten gyülekezetéhez még tíz nemzedéknyi távolságból sem tartozhat móábita.²⁴ Ezzel szemben ahogy azt bemutattuk, Ruth nem csupán Izrael közösségének a tagjává lehetett, hanem a dávidi és jézusi nemzetségtábla egyik láncszemeként is megemlékezik róla az evangélista.

Míg az előbb említett édesanyákra a hit példáiként tekinthetünk, addig ezt nem mondhatjuk el a nemzetségtáblában szereplő negyedik asszonyról. Az eddig bemutatott asszonyokhoz képest további eltérést jelent, hogy a Mt 1,6 nem fedi fel Salamon édesanyja nevét, hanem körülírja ezt. A vers szerint Salamon attól született, aki Úriásé volt („*ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου*”). E vers tehát Úriás feleségeként mutatja be azt, akit mi Betsabéként ismerünk. Mindez annak fényében még inkább különösen hathat, hogy az az 1Krón, amelynek a felsorolására Mt többszörösen is támaszkodik (vö. Támár említése; 1Krón 2,4), megadja Betsabé (Batsúa) nevét (1Krón 3,5). E sajátos szóhasználat („Úriás felesége”) nem Mt újítása, hanem az Ószövetségben is felfedezhetjük ezt. Betsabével a 2Sám 11,3-ban találkozunk először. Az asszonyra szemet vető Dávid egyszerre értesül arról, hogy Betsabének hívják őt, valamint arról, hogy az asszony Úriás felesége. Ezután több ízben is Úriás feleségeként utal rá az egység. Így olvasunk róla, amikor az asszony elgyászolja a férjét (2Sám 11,26). Amikor Nátán próféta azzal szembesíti Dávidot, hogy kiforgatta Úriást, a próféta szintén Úriás feleségeként utal az asszonyra (2Sám 12,9.10). A sort folytatva, a narrátor is ekként hivatkozik rá, amikor a Dávidtól született első gyermekük haláláról ad hírt (2Sám 12,15). Csupán e tragikus fordulatok után nevezi őt a leírás Dávid feleségének (2Sám 12,24). Látható, hogy Mt a szóhasználat terén a 2Sám 11–12-ben lévő gyakori, „Úriás felesége” fordulatot kölcsönzi, nem pedig az 1Krón szerinti mintát követi. Annak ellenére is Úriás feleségeként utal rá az evangélista,

---

24 BRUNER, Frederick Dale (2004): i. m. 9–10.

hogy a 2Sám 11–12 megfogalmazását követve akár a Betsabé, akár a Dávid felesége lehetőséggel is élhetett volna.

A nemzetségtábla szempontjából Úriás feleségének az említése Dávidra nézve is üzenetet hordoz. Szóltunk róla, hogy Dávidra a nemzetségtábla oly erősen épít (Mt 1,1.6.14). Amellett, hogy Mt egyértelművé teszi Dávid királyi voltát (Mt 1,6), sejteti az ő bűnét is, mégpedig hogy rátette a kezét Úriás feleségére. Másrészt az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a három részre osztható nemzetségtábla szerint (Mt 1,17) épp Dávid király után – Dávid és Betsabé gyermekével – veszi kezdetét az a lejtmenet, amelynek a mélypontját a babiloni fogságba vitel adja.²⁵ Figyelemreméltó, hogy a máteí és a lukácsi nemzetségtábla a Dávidot követő generációktól kezdve (még inkább) eltér egymástól, hiszen az evangéliumok a király más fiaival folytatják a felsorolást. Az előbbi helyen Salamonnal (Mt 1,6), míg az utóbbi felsorolásban Nátánnal halad tovább a generációk sora (Lk 3,31). A két nemzetségtáblát viszont Dávid mellett az édesanya személye is összeköti, hiszen Salamon és Nátán is Betsabétól (az 1Krón 3,5 szerint: Batsúától) született.

Bár a Mt 1,6-ban Úriás neve is szerepel, de a kutatók többsége főként Betsabére összpontosít. Ezzel együtt néhányan azt bizonyítják, hogy Úriásról is érdemes szót ejtenünk. Zeng szerint Úriás neve azért került a nemzetségtáblázatba, hogy az evangélium mintegy rehabilitálja őt. Zeng szerint Mt úgy tünteti ki őt, hogy a nevét rögzíti Jézus nemzetségtáblájában. Az Úriást ért igazságtalanságok sora mellett gondolhatunk az ő együttérző és istenfélő jellemére is (2Sám 11,9–12).²⁶ Úriásnak a nemzetségtáblában betöltött szerepét Hood monográfiája taglalja a legrészletesebben. Első lépésként megcáfolja azt a sokak által képviselt elképzelést, mely szerint mind a négy asszony pogány származású lett volna.²⁷ Hood is csatlakozik azokhoz, akik szerint Támárt és Ráhábot kánaáni illetőségüként, Ruthot pedig móábitaként tartják számon. Egy ponton viszont eltér a sokak által képviselt véleménytől, mivel Hood Betsabé zsidó származása mellett tör lándzsát. E meglátást a 2Sám 11,3-ra és az 1Krón 3,5-re hivatkozva támasztja alá. Az előbbi hely Betsabé édesapjaként Eliámot nevezi meg, míg az utóbbi vers Ammiélre utal ekként. E helyen nincs lehetőségünk rá, hogy feloldjuk e problémát, csupán jelezzük, hogy bármelyik nyomvonalon is induljunk el, Eliám és Ammiél kapcsán is joggal feltételezhetjük a zsidó származást (vö: 2Sám 23,34; 1Krón 26,5).²⁸ Ahogy fentebb utaltunk rá, Betsabé egy további lényeges szempontból is különbözik a Mt 1,2–5 asszonyaitól, ugyanis Betsabéről nem mondható el, hogy a hit példaképe volna.

Ha e két téren Betsabé el is tér a három asszonytól, Úriás kapcsán azt láthatjuk, hogy folytatja a Mt 1,2–5 által megkezdett sort. Ahogy a 2Sám többször is kitér rá, Úriás hettita volt (2Sám 11,3.6.17.21.24; 12,9.10), továbbá a 2Sám 11,9–13 alapján kirajzolódik az ő istenfélelme és pozitív jelleme. Az előbbieken alapján Hood arra következtet, hogy a Mt 1,2–6 vizsgálatokor

---

25 HAMILTON, Catherine Sider (2021): i. m. 134.

26 ZENG, Sha (2018): i. m. 108.

27 A nézet képviselői: FRANCE, R. T (2004): i. m. 37; BEARE, Francis Wright (1981): i. m. 64; BRUNER, Frederick Dale (2004): i. m. 9.

28 HOOD, Jason B. (2011): i. m. 108.

célszerűbb volna, ha a „négy asszony” helyett a „négy pogány” összefoglalással élnénk,²⁹ hiszen e fémjelzés a három asszony és Úriás közé ver hidat.

A Mt 1,1-ről szólva bemutattuk, hogy a Dávid fia és az Ábrahám fia megjelölések magába foglalják a pogányok irányába történő nyitást is. A Mt 1,2–6-ban pedig azt látjuk, hogy a nemzetségtábla e részében a nem zsidók is helyet kapnak. Az evangélium folytatásában pedig azt olvashatjuk, hogy a babiloni bölcsek Izrael földjére indultak el (Mt 2,1–12). Jézus a nyilvános működését pogányok által is lakott vidéken kezdte meg (Mt 4,12–17), végül pedig az evangélium zárásában lévő missziói parancsban Jézus arra hívja a tanítványait, hogy „minden népet” („πάντα τὰ ἔθνη”) meg kell szólítaniuk (Mt 28,19).³⁰

További üzenetet hordoz, hogy a nagy ószövetségi női karakterek helyett (pl. Sára, Rebeka, Ráhel) Támár, Ráháb, Ruth és Betsabé neve szerepel a nemzetségtáblában.³¹ Bár a Mt 1,2–5-béli három asszony pozitív példaként áll előttünk, de ezzel együtt az Ószövetség kitér arra, hogy a szexualitásuk terén anomáliákkal találkozunk. Támárról úgy olvasunk, mint aki becsalta az apósát a sátrába, Ráhábra paráznaként (πόρνη) utal a Szentírás (Józs 6,17), Úriás felesége pedig hűtlen volt a hitveséhez.³² Eme asszonyokat a tragédiák sora is összeköti. Támár és Ruth a férjét vesztette el (1Móz 38,7; Ruth 1,5). Betsabénak (a férje mellett) meghalt a Dávidtól született első gyermeke is (2Sám 12,18). Ráhábnak a családja ugyan megmenekült, de a városa semmivé lett (Józs 6,21). Ami talán ennél is fontosabb – és az általam feldolgozott tanulmányokban nem találkoztam ennek a kiemelésével, hogy – mindegyik asszony életében helye volt az újrakezdésnek. Támárnak a férje halála ellenére is lehetett gyermeke (1Móz 38,28–30). Ráháb a városa pusztulását túlélve Izrael fiai között folytatta az életét (Józs 6,25). Ruth a férje halála után Betlehembe vándorolt (Ruth 1,19). Betsabé és Dávid újabb gyermekei pedig megérhették a felnőttkort (1Krn 3,5).

A nemzetségtábla első felében lévő Támár, Ráháb és Ruth egyenesen vezet el Dávidig (Mt 1,6). Ha úgy tetszik, Dávidtól és Úriás feleségétől kezdődik el az a korszak, amely a babiloni fogság irányába mutat (Mt 1,11.12). Figyelemreméltó továbbá, hogy az újabb korszak nyitányakor a nemzetségtábla szintén megemlíti egy édesanya, mégpedig Mária nevét (Mt 1,16).³³

A fogságba vitel

A Mt 1,17 szerint a nemzetségtábla három részre tagolható. Részletesebben is szóltunk a Mt 1,2 első helyén álló Ábrahámról, akivel egyben – a Mt 1,17 szerint – Izrael első korszaka kezdődik. Kitértünk Dávidra, akivel a nép életének a második szakaszába lépünk át. E fejezetben pedig a harmadik korszak nyitányát – és az egész egységet átható – fogság kérdését járjuk körbe. Az írásunk szempontjából azért is van döntő jelentősége ennek, mert a fogságba vitel is egy, a nemzetségtáblán belüli kivételként tartható számon. A fogság említését az teszi különlegessé, hogy egyedüli eseményként megtöri a nevek hosszú sorát. Luz a fogságba vitel említése kapcsán amellet érvel,

29 HOOD, Jason B. (2011): i. m. 108.

30 FRANCE, R. T (2004): i. m. 37.

31 LUZ, Ulrich (2007): Matthew 1-7: a Commentary. Fortress Press, Minneapolis, 83.

32 FRANCE, R. T (2004): i. m. 37.

33 HAMILTON, Catherine Sider (2021): i. m. 139.

hogy a nemzetségtáblának nem csak az a célja, hogy az ősoket bemutassa, illetve hogy Jézust Krisztusként ábrázolja, hanem e felsorolás egy olyan áttekintést is nyújt, amely mentén megelevenedhet előttünk Izrael története.³⁴

Az utóbbi időben egyre többen amellett foglalnak állást, hogy a Mt felfogása szerinti fogságba vitelt nem a hetven évvel későbbi visszatérés, hanem Jézus színre lépése oldotta fel.³⁵ N. T. Wright – e gondolat egyik legismertebb szószólója – amellett érvel, hogy a fogságból való hazatérés ellenére is komoly hiányérzet jellemezte a második templom korszakát.³⁶ A fogságba vitel számos olyan nehézséget szült, melyek a hazatérés után sem rendeződtek. Először is, megszakadt a dávidi királyok sora.³⁷ Erre mutat rá, hogy a Jekonját és Sealtíelt követő Zerubbábel (Mt 1,12) csupán perzsa helytartóként működhetett. A templomot ugyan újjáépíthették, de ennek a dicsőségét nem lehetett a salamoni templom felségéhez mérni (Hagg 2,2-3). A nehézségek sorát folytatva, sokak számára a hazatérés lehetősége (vagy igénye) megkésett vagy elmaradt. Ezdrás és társai csak a hetvenéves fogság utáni emberöltőkben térhettek vissza. Emellett Nehémiással is úgy találkozunk először mint aki Perzsiában volt, távol Júda földjétől (Neh 1,1–11). Miután Nehémiás hazatért, ekként fakad ki: „*És most mi szolgák vagyunk! Éppen azon a földön, amelyet őseinknek adtál, hogy élvezzék annak gyümölcsét és javait, azon vagyunk szolgák*” (Neh 9,36). Csupán megemlítjük, hogy Dániel könyvében is kivehető az előbbiekhöz hasonló keserű felkiáltás (vö. Dán 9,1–19). A számos nehézség ellenére egy más hangnem is felfedezhető a korszak irodalmában. Piotrowski rámutat, hogy a nyomorúságok közepette számos olyan prófécia keringett, amely életben tartotta a helyreállítással kapcsolatos reményeket (Hagg 2,6-9; Zak 6,9-15; 9,9-10).³⁸

Az előbbiek nyomán Piotrowski szerint a fogság kora egészen Krisztus eljöveteleig kitartott. Véleménye szerint helyesebb, ha a μετακεία-t nem fogságként, hanem deportációként (fogságba vitelként) fordítjuk. Piotrowski szerint Mt 1,12-béli „μετὰ ... τὴν μετακείαν” tehát a legpontosabban úgy ragadható meg, hogy a deportáció után, és így a fogság ideje alatt.

Ha a mátéi nemzetségtáblázat fényében szólunk e kérdéstről, észre kell vegyünk, hogy a Mt 1,17 tipizálása szerint a nemzetségtábla harmadik nagyobb egysége a fogságba vitellel kezdődött el. Itt tehát kivételesen azért találkozunk egy eseménnyel, mert ez a nép további történetére is rányomja a bélyegét. Másrészt pedig üzenetértékű, hogy a nemzetségtábla utolsó harmada Jézus születésével zárul le. Ennek fényében különös hangsúlyt kap, hogy a szakasz Jézusra Dávid fiaként utal, hiszen Dávid trónja már hosszú ideje üresen áll.³⁹

Waetjen pontosan mutat rá, hogy miként érthető a Mt 1,17 szerinti korszakolás. Az első korszak határát jelölő Dávid lezárja az Ábrahámmal induló időszakot, mivel Dáviddal véget ér a

34 LUZ, Ulrich (2007): i. m. 83.

35 EVANS, Craig A. (1999): Jesus and the Continuing Exile of Israel. In: Carey C. Newman (szerk.): Jesus and the Restoration of Israel: A Critical Assessment of N. T. Wright's Jesus and the Victory of God. InterVarsity, Downers Grove, 1999, 99.

36 WRIGHT, N. T. (1992): The New Testament and the People of God. Christian Origins and the Question of God. SPCK, London, 385–386.

37 Eltekintve a Hasmóneus-dinasztia néhány tagjától, kezdve Arisztobulusszal, aki a makkabeusok közül elsőként vette fel a királyi címet.

38 PIOTROWSKI, Nicholas G. (2015): i. m. 197.

39 PIOTROWSKI, Nicholas G. (2015): i. m. 197.

királynélkülség ideje. Ezzel együtt Dáviddal kezdetét veszi a királyok kora. Ez a kettős szemlélet a következő korszakhatár, a babiloni fogság kapcsán is megfigyelhető. Először is azzal, hogy Jekonjá fogságba megy, lezárul (megszakad) a királyok kora (Mt 1,11). Másrészt egy új korszak is a kezdetét veszi, hiszen ettől kezdve újra király nélkül marad az ország.⁴⁰ Mivel a Mt 1,17 Jézus születésére is egy határkőként tekint, ezért megállapítható, hogy Jézus egyszerre zárja le a fogság idejét és nyitja meg a következőt.⁴¹

Davies és Allison több bibliai és azon kívüli korszakolásra hivatkozva igazolják, hogy a fogság e helyeken is fontos állomásként jelenik meg (pl. Dán 9,24–27; 1Én 93,3–10; 91,12–17; 2Bár 67,1–74). Az előbbi apokaliptikus helyek ábrázolását összeköti, hogy a végső felszabadulást a fogság (illetve megpróbáltatás) ideje előzi meg. Ennek nyomán Davies és Allison arra következtet, hogy a Mt szerinti nemzetségtábla és a Mt 1,17 korszakolása is hasonló logika mentén épül fel, hiszen itt a fogság mint az utolsó előtti nagy korszak megelőzi Jézus eljövételét.⁴²

Jézus születése

A „βίβλος γενέσεως” szerkezet a Mt 1,1 mellett a LXX-ban is helyet kap. Az 1Móz 2,4 „βίβλος γενέσεως”-ként foglalja össze a teremtéstörténettel kapcsolatos híradást, valamint az 1Móz 5,1-től kezdődő nemzetségtáblája is e felütéssel indít. Részben az előbbi példák és a γένεσις szó hallatán néhányan amellet érvelnek, hogy a γένεσις az evangélium egészére is kiterjeszhető és ennek nyomán úgy érthető ez, hogy Jézus születése – a világ teremtéséhez hasonlóan – egy új kezdetet hoz el.⁴³ Klostermann „Jézus története könyve”-ként fordítja a βίβλος γενέσεως kifejezést.⁴⁴ E lehetőségekkel kapcsolatban úgy véljük, hogy túlságosan tág keretek között mozognak. Ezen túl egy másik értelmezési iránnyal is találkozunk, amely az evangélium kontextusában helyezi el a kifejezést. Figyelemreméltó, hogy az evangélista nemzetségtáblát követő születéstörténeteket szintén a γένεσις szóval indítja el. Erickson véleményét elfogadva úgy véljük, hogy a Mt 1,18-béli γένεσις egyszerre határolja és köti össze a nemzetségtáblát a gyermekségtörténetekkel.⁴⁵

A γένεσις nem csupán főnévi, hanem igei formában is szerepel a nemzetségtáblázatban. Ezen belül is felfigyelhetünk a γεννάω ige halmozására, amely negyvenszer kap helyet a felsorolásban. A ragozott ἐγέννησεν – mely azt jelenti „nemzette” – harminckilencszer tér vissza a Mt 1,2–16-ban.⁴⁶ E sort egyedülként a Mt, 1,16b-ben olvasható – a „született” jelentéssel bíró – ἐγεννήθη töri meg. Az evangélista következetességét mutatja, hogy amikor Jézus születéséről ad hírt, akkor a γεννάω *passiv* alakjaival él (γεννηθέν: Mt 1,20; γεννηθέντος: Mt 2,1). Ha más bibliai helyek fényében próbáljuk megérteni az itt lévő γεννηθέν-t, akkor nem feltétlen kell, hogy *divinum*

40 WAETJEN, Herman C. (1976): The Genealogy as the Key to the Gospel According to Matthew. JOURNAL OF BIBLICAL LITERATURE. 95. évf., 2. sz., 205–230, 209.

41 WAETJEN, Herman C. (1976): i. m. 212.

42 DAVIES, W. D. – ALLISON, Dale C. (1988): A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel According to St. Matthew, Vol. 1. T&T Clark, Edinburgh, 187.

43 BRUNER, Frederick Dale (2004): i. m. 4.

44 KLOSTERMANN, Erich (1927): Das Matthäusevangelium. Mohr Siebeck, Tübingen, 1.

45 ERICKSON, Richard J. (2000): i. m. 39.

46 Az ἐγέννησεν alakkal a leggyakrabban az 1Móz és az 1Krón nemzetségtábláiban találkozunk.

passivum-ként értékeljük ki ezt – bár számos magyarázó az utóbbi lehetőség mellett tör lándzsát –,⁴⁷ hiszen az Újszövetség több helyén is megfigyelhetjük, hogy a γεννάω a *passiv* alakjaival a születés általában véve is leírható (pl. Mt 26,24; Jn 9,19; ApCsel 7,20). Ugyanez érvényes a γεννάω *passiv participium*-i formáira is (pl. Gal 4,29; Zsid 11,23; 1Jn 5,18). Ezzel együtt is figyelemreméltó – és a tételünk szempontjából üzenetértékű –, hogy a harminckilenc ἐγέννησεν alakot legvégül az ἐγεννήθη alak váltja fel.

A Mt 1,16 további sajátossága, hogy Máriáról, Jézus édesanyjáról is megemlékezik. Szóltunk róla, hogy a Mt 1,2–6-ban négy édesanyáról olvasunk, de e hely az utóbbiaktól is eltér. A Mt 1,2–6 négy előfordulása szerint az édesapa neve után az ἐγέννησεν, a gyermek neve, majd az ἐκ szócska után az édesanya neve áll (pl. „Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς Ῥαχάβ” Mt 1,5). Ezzel szemben a Mt 1,16 a következő megoldással él: „Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.” E mintázatot összeköti, hogy mindkét esetben az édesapa neve szerepel az első helyen. A Mt 1,2–6-ban az édesanyák mintegy színesítették a leírást, hiszen az ἐγέννησεν *activ* alakjai a nemzésre, és így az édesapára helyezték a hangsúlyt. Ezzel szemben a Mt 1,16-béli, a születés jelentést kidomborító *passiv* ἐγεννήθη alak inkább az édesanya szerepét domborítja ki. Ebbe az irányba mutat a szó szövegkörnyezete is, amely úgy utal Máriára, mint akitől Jézus született „ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς.” Szintén Mária kiemelt szerepére mutat rá, hogy a születéstörténetek rendszerint rögzítik, hogy ő Jézus édesanyja (Mt 2,11.13.14.20.21).

Waetjen találoan mutat rá, hogy a Mt 1,2–6-ban lévő négy asszony számos tekintetben kivételként tartható számon. Waetjen szerint a Jézus születésére való utalásról úgy emlékezik meg Mt, hogy közben még az előbbi rendhagyásokhoz képest is eltérést mutat. Jézus születésére nem csupán a nemzetségtábla csúcspontjaként, hanem egyben a legnagyobb „anomáliájaként” is gondolhatunk, amely még a kivételek között is kivételnek számít.⁴⁸

A Mt 1,16 és a nemzetségtábla mélyebb megértésében a Mt 1,18–25 verseire is támaszkodhatunk. Érdekességként megjegyezzük, hogy Gábiel angyal Józsefet úgy szólítja meg, hogy közben hozzáteszi: József is Dávid fia (Mt 1,20). Ez a vers akár abba az irányba is mutathat, hogy a Mt 1,2–16 nemzetségtáblája József őseit veszi sorra. Ugyan a nemzetségtábla szerint József és Jézus is Dávid fia, de a Mt 1,18–25 alapján arról győződhetünk meg, hogy Jézus nem a biológiai értelemben vett fia Józsefnek. E ponton Waetjen egy újabb érdekes párhuzamra hívja fel a figyelmet. A 2Sám 7,11–14 és a Zsolt 2,7 szerint Dávid fiai úgy lehetnek Isten fiaivá, hogy a mennyei Atya, mintegy örökbe fogadja őket.⁴⁹ Mt-nál azonban ennek a fordítottjával találkozunk, mivel József, Dávid utódja az, aki arra kap felhívást, hogy fogadja örökbe Isten fiát.⁵⁰ Ha Waetjen analógiájának hitelt adunk, akkor ezt egy újabb rendhagyásként értékelhetjük ki.

47 BRUNER, Frederick Dale (2004): i. m. 15.

48 WAETJEN, Herman C. (1976): i. m. 216.

49, „Így szólt hozzám: a fiam vagy te, ma nemzetelek Téged” (Zsolt 2,7b). „Εἶπεν πρὸς με υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε (LXX: Zsolt 2,7b).”

50 WAETJEN, Herman C. (1976): i. m. 228.

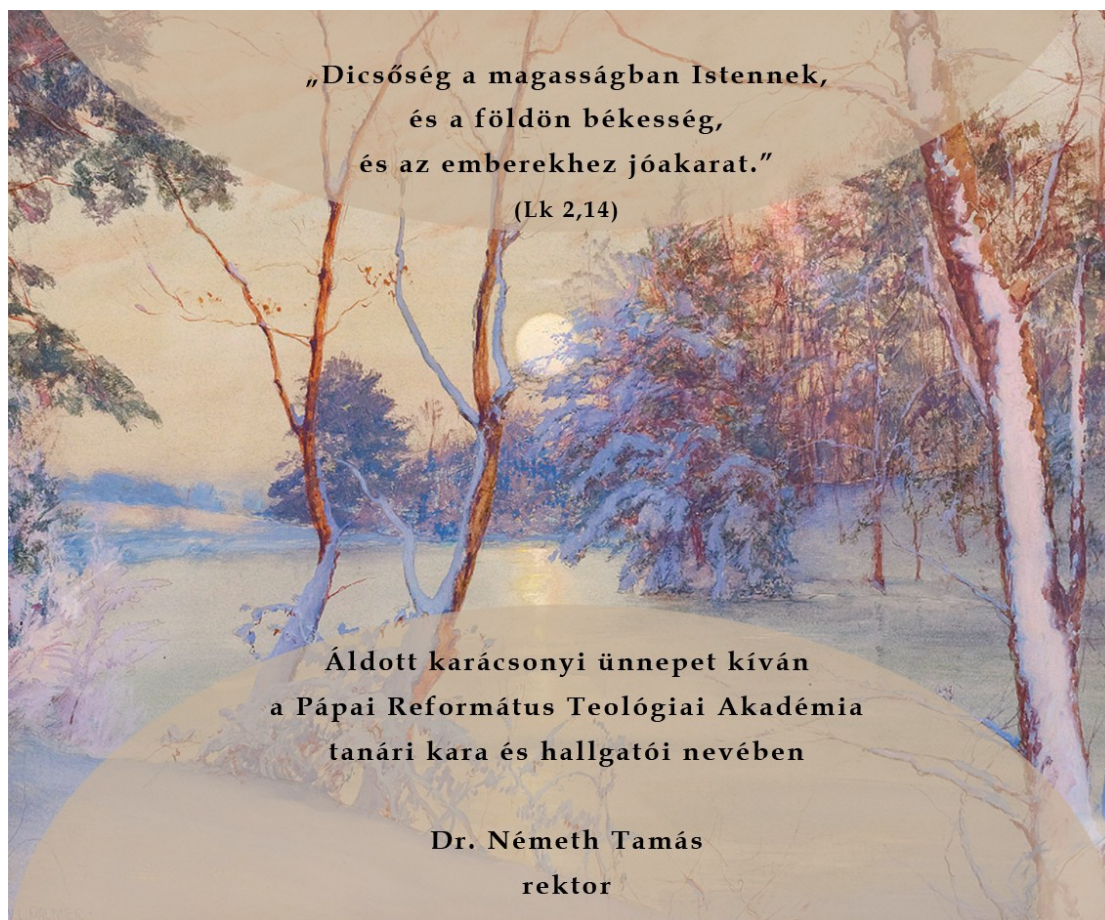

Összefoglalás

A tanulmányunk azt tűzi ki célul, hogy részletesebben is bemutassa Mt nemzetségtáblájának azon elemeit, amelyek kilépnek a felsorolás megszokott keretéből. Mielőtt eljutnánk a nemzetségtábláig, már a Mt 1,1 megállásra készíttet miket. E versben ugyanis Dávid Ábrahám ősatya előtt kerül említésre. Az evangélium felütése is előrebocsátja, hogy Jézusról mint királyról hallhatunk elsősorban.

Csupán felsorolni tudjuk, hogy a Mt 1,2–16-ot vizsgálva számos olyan elemmel találkozunk, amelyek szakítanak a nemzetségtábla által jól felépített sémával. E tanulmányban részletesebben is szoltunk az édesapák nevei között megbújó édesanyákról és a harminckilencszer ismétlődő ἐγεννησεν-t egyszer megszakító ἐγεννήθη-ről. Továbbá arra is kitértünk, hogy a nemzetségtábla két felségjelzőt (király és Krisztus) és egy történelmi eseményt (babiloni fogság) is magába foglal. Waetjen állítását elfogadva mi is úgy látjuk, hogy a nemzetségtáblában lévő számos eltérés azt a célt szolgálja, hogy előremutasson arra, hogy Jézus születése és személye ugyan kapcsolódik az előző nemzedékekhez, de mégis teljesen újat hoz el. Erre mutat rá, hogy Jézus születéséről úgy olvasunk, hogy a nemzetségtábla e helyen él a legtöbb rendhagyással (az édesanya megnevezése, az ἐγεννήθη alak, illetve a χριστός felségjelző). Az egységünk felépítése, valamint a fentebb hivatkozott szövegek fényében arra is következtethetünk, hogy a nemzetségtáblán belüli mélypont, a babiloni fogság Jézus eljövételében és királyi működésében nyer teljes feloldást.

*****

A próféta, aki lelkét és palástját hagyta fiaira

150 éve hunyt el Széki Béla

Írták: Kránitz Zsolt és Sárközi Gergely Antal

A 2021-es esztendőben a Pápai Református Kollégium két jeles professzorára emlékezünk: áprilisban volt kétszáz esztendeje, hogy megszületett Kiss János dogmatikaprofesszor (1821-1906), aki a Pápán folyó lelkészképzésből 43 éven keresztül aktívan vette ki részét. A másik évforduló Széki Bélához kapcsolódik: november 21-én volt éppen 150 éve, hogy elhunyt az ismert és szeretett lelkipásztor, az egykori pápai teológiaprofesszor. Alábbi cikkünkben szeretnénk e sokrétű tevékenységet folytató lelkipásztor-teológiai tanár életútját megismertetni az Olvasókkal.

Széki Béla (Albert¹) 1814. augusztus 29-én született a Baranya vármegyei Kölkeden. Megkeresztelésére szeptember 1-jén került sor.² Apja Széki Pál³ lelkipásztor,

édesanyja Szilágyi Julianna volt.

- 1 A névkülönbség abból ered, hogy sokáig az Albert nevet – tévesen – a Béla név megfelelőjének tartották, mivel I. Béla királyt „Adalbertnek” is nevezték, s mivel a szláv nyelvekben „a «belu», «bél», »bélj» «bialy» a. m. fehér s ugyanezt jelenti a latin «albus» szó is: a Béla nevet az Albert fordításának vették föl.” Lásd: Béla szócikk, in: http://www.kislexikon.hu/bela_a_a_a_a_a_a_a.html [2021. 12. 08.] Széki Bélát „Albert” néven anyakönyvezték a kölkedi anyakönyvben. TtREL I. 8. d. 3. Kölked. 4.
- 2 SZINNYEI JÓZSEF: Magyar írók élete és munkái. Lásd: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> [2021. 12. 10.]; Kölkedi Református Egyházközség keresztelési anyakönyve, 10. oldal.
- 3 Széki Pál 1783. január 18-án született Őcsényben (Tolna vm.), apja Széki István. Tanulmányait 1794-től Pápán, a Református Kollégiumban végezte, ahol 1802-ben subscribált. Szentgáli rektorság után a dunamelléki egyházkerület alsó-baranyai egyházmegyéjében szolgált: 1811-től segédlelkész Sepsén, 1812-től megválasztott lelkész Kölkeden (felső-baranyai ehm.), 1823-tól Kopácson, 1826-tól haláláig Bácskossuthfalván. 1840. augusztus 16-án hunyt el. DREL II. 217. a. 3. 56 (1811: szentgáli emeritus rektor). TtREL I. 8. d. 1. Bácskossuthfalva. 1, 2. d. 3. Kopács. 15–16. Kölked. 1, 4. DÉVAY LAJOS, GYARMATI SÁNDOR (1936. ÖSSZEÁLL.): Nagy idők sodrában. A sztáramoravicai református keresztyén egyház és község története 1786–1936. Szabadka, 56–57 (1840. augusztus 17-én hunyt el!). KÖBLÖS JÓZSEF (2009, SZERK): A Pápai Református Kollégium diákjai 1585-1861). Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 193, 198, 204, 210, 780, 924. Őcsényi Református Egyházközség I. számú vegyes anyakönyve. 1769–1811. 17. Édesanyja, Szilágyi Julianna Szilágyi József lelkész leánya (akinek Széki Pál 1811–1812 között segédlelkésze volt Sepsén). Szilágyi József lelkésznek 1793. október 15-én Babarcon (dunamelléki ehk., felső-baranyai ehm.) született Julianna nevű lánya. Szilágyi József péri születésű, tanulmányait Debrecenben végezte, ahol 1781-ben subscribált. Lelkeszi szolgálatot a dunamelléki egyházkerület felső-baranyai egyházmegyéjében végzett: 1789–1799 között Babarcon, majd 1798–1812 között Sepsén. TtREL I. 8. d. 1. Babarc. 17–18. SZABADI ISTVÁN (2013, SZERK): Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában I. Tiszántúli Református Egyházkerület, Debrecen, 638. Az 1943. évi gyülekezeti összeírások alapján Széki Bélának egy leánytestvéréről tudunk: 1816. Augusti 15. [született] Tiszteletes Széki Pál és Szilágyi Julianna leánya, Ágnes. TtREL I. 8. d. 3. Kölked. 4. Kölkedi Református Egyházközség I. számú vegyes anyakönyve. 1812–1868. 16.

A Dunamelléki Református Egyházkerületben szolgáló édesapa egyházkerülete nevesebb iskoláiban taníttatta fiát, így az ifjú Széki Béla tanulmányait Gyönkön, illetve Halason (Kiskunhalas) végezte, majd 1830-ban beiratkozott a dunántúli egyházkerület anyaiskolájába, a Pápai Református Kollégiumba, ahol 1836-ban végzett. Ismereteinek gyarapítása érdekében külföldre ment, s két évet Berlinben tanult (1837-1838) a porosz királyi egyetemen.⁴ Hazatérve egykori alma materének, a Pápai Református Kollégiumnak tanára lett, közben 1839. június 24-én felszentelték.⁵ Teológiai tanárként Kocsi Sebestyén István utódként a Dogmatikai Tanszéken működött 1838-1853 között.⁶ Aladár fia későbbi közléséből kiderül, hogy édesapját mint jó kiállítású tanárt pápai professzorsága kezdetén meghívták a bécsi egyetem teológiai fakultására is, de ezen meghívást nem fogadta el.⁷

Tanártársával, Bocsor Istvánnal való jó kapcsolatát bizonyítja, hogy 1842-ben ő maga adta össze Bocsor Istvánt és Kozma Alojziát. Az esketési beszéd Szij György jegyzésében megjelent a Dunántúli Protestáns Lap 1902-es évfolyamának egyik lapszámában⁸ – de a beszédet a Pápai Kollégiumi Lapok 2021/1-2. lapszámában jegyzetekkel ellátva mi is közöltük.⁹

Az 1848-as események nem kerülték el a pápai iskolát sem. Amikor a július 2-án összeülő országgyűlésre Bocsor Istvánt is elszólította az iskolából a kötelesség (minthogy Enying országgyűlési képviselőjévé választották), Liszkay és Stettner tanár urak pedig már előtte lemondtak tanári állásukról, az iskolában rövid ideig csak Tarczy Lajos és Széki Béla maradtak.¹⁰ Bocsor István képviselő választásával szükséges volt gondoskodni helyettesítéséről – természetesen amennyiben a félbeszakított tanév folytatódna. Ebben az esetben a történeti és statisztikai tárgyait Kerkapoly Károly, a neveléstani tárgyait (valamint a gimnáziumi igazgatóságot) Széki Béla vette volna át.¹¹ Az országos események miatt a tanévet május 22-én félbeszakították, s ezt követően „csend borult az iskolára.” Mivel aztán az iskola két földszinti termét a Pápán állomásozó önkéntesek tisztikara számára ispotályostul átengedték, szükséges volt, hogy az iskola legföltettebb

---

4 Kis Ernő említi, hogy berlini tanulmányai előtt Széki még fél évet Bécsben is tanult, de ezt az információt másutt nem találjuk, sőt: SZÖGI LÁSZLÓ (2001): Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1789–1919. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 5.). Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, Budapest, 73 (100. sz.). A bécsi egyetemekre beiratkozott hallgatók között nem szerepel a neve. SZÖGI LÁSZLÓ (2013): Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1789–1848. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 20.). Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, Budapest.

5 Lásd: KRÁNITZ ZSOLT (2012, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823-1952. Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 130.

6 KÖBLÖS JÓZSEF (2009, SZERK): A Pápai Református Kollégium diákjai 1585-1861), 71. KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II. (1761-1849). Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 944.; KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 223. (1838. november 6-tól), 279. Kocsi Sebestyén István nyugdíjba vonulása után egy esztendeig Liszkay József helyettesített a tanszéken Széki Béla érkezése előtt.

7 Fia, Széki Aladár beszámolója alapján készült rövid életraját Kis Ernő közli, lásd: KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895, 336.

8 VÁGMELLÉKI (1902, KÖZLŐ): Tárca. Házasságkötési beszéd. In: DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS LAP, 13. évf. 6. szám (1902. február 9.), 96-98.

9 *Házasságkötési beszéd Bocsor István esküvőjén.* In: PÁPAI KOLLÉGIUMI LAPOK VI. évf. 1-2. szám (2021/január-február), 35-38. Újraolvasásra felterjesztette s jegyzetekkel ellátta: Sárközi Gergely Antal.

10 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 253.

11 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 256.

dokumentumait a lehető legnagyobb biztonságba helyezték, ezért megbízták Széki Bélát bizonyos fontos iratok befalaztatásával.¹²

Liszkay Józsefnek a Szentírás-magyarázati Tanszékről való lemondása miatt Széki professzor rövid ideig biblikus tárgyakat is oktatott. Ugyan még Liszkay tényleges lemondása előtt – az egyházkerület 1848. április 4-én tartott kerületi közgyűlésén – Dömjén Ferenc pápai helyettes lelkész urat nevezték ki a tanszék élére, de minthogy az ő esetében kikötötték, hogy köteles egy évet külföldi egyetemen tölteni, ezért helyettesítésére szükség volt. Széki Béla önként jelentkezett a feladatra, de a neki megítélt helyettesítési díjnak csupán a felét kérte, s a díjazás másik felével kapcsolatban úgy rendelkezett, hogy fordítsa az egyházkerület Dömjén Ferenc költségeinek fedezésére, aki ezt a felajánlást hálásan fogadta.¹³

A forradalom és szabadságharc után nehezebb évek következtek a pápai iskolára nézve is. A Thun-rendszerben az oktatás struktúrája nagy átalakításon esett át. A két legsúlyosabb változtatás a gimnáziumi oktatást érintette oly módon, hogy a képzést 8 tanévben határozták meg, illetve eltörölték a „publicus praeceptoráság” intézményét (amely a pápai kollégium ősi tanítási rendjének részét képezte), s helyette állandó tanári kar felállítását követelték meg. Bizonyos tantárgyak esetében megkövetelték a német nyelven történő oktatást, s amely iskola erre nem volt hajlandó, attól megvonták a nyilvánossági jogot. Így járt Pápa is, ugyanakkor ebbe természetesen nem nyugodtak bele. Ennek kapcsán 1851. április 6-án tartott tanári kari tanácskozáson a tanárok az új tanrend szerint elosztották egymás között a feladatokat, így esett, hogy a „hittan szakban” tanító Széki Béla és Heiszler József együtt heti 8 órában vállalták a vallástan oktatását a felsőbb éves gimnazisták között.¹⁴

Professzori szolgálata mellett a Pápai Református Egyházmegye, illetve a Dunántúli Református Egyházkerület is számíthatott a fáradhatatlan professzor szolgálataira. Így történt, hogy 1839-1850 között egyházkerületi, illetve 1841-1853 között pápai egyházmegyei tanácsbíró is volt.

Nem csupán Liszkay, de Stettner György lemondása is újabb feladatokat rótt Széki Bélára. Minthogy Stettner volt a kollégiumi Nagykönyvtár könyvtárigazgatója, ezért lemondása után ezt a tisztséget valakinek át kellett vennie. Stettner lemondása, valamint könyvtári utódjának kijelölése az 1848. május 21-i főiskolai tanácsülésen történt meg: „*A zár alá vett pénz- s könyvtárak pedig ugyanez alkalommal választott felügyelő Széki Béla hittanár úr gondja alá bizattak...*”¹⁵

Az egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvekből látható, hogy Széki nem csupán könyvtárnoka volt az iskolának, hanem az ő kezelésében állt az éremgyűjtemény is.¹⁶ Az 1850-es és az 1851-es Névtárak adata szerint irattárnoki, tehát levéltárnoki tisztséget is viselt.¹⁷

12 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 255.

13 DREL Egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyv, 1848. június 26-28., Székesfehérvár, 27. pont. Idézi: 1848. április 4-i közgyűlési jegyzőkönyv 24. pontját. Idézi: SÁRKÖZI GERGELY ANTAL (2018): Adatok a Pápai Református Kollégium Szentírás-magyarázati Tanszékének történetéhez. In: STUDIA – Debreceni teológiai tanulmányok, 2018/1-2., 57-58.

14 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli ev.ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 258-261.

15 DREL I. 7. a. 4. kötet (Fótanodai Tanács jegyzőkönyve 1838-1863), 139-140. (No. 30/1847-1848.)

16 DREL I. 1.a. Dunántúli Református Egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyve 1848. június 26-28., Székesfehérvár, 16. pont (4. oldal).

17 Egyházkerületi Névtár 1850. 7. 1851. 10.

Könyvtárosként fő feladata volt a könyvtár anyagi ügyeinek rendbehozatala, s főként az adósoknál „ragadt” kamatok beszedése. Az ő könyvtárnoksága alatt szűnt meg az addig működő segédkönyvtárnoki rendszer, így Széki Béla az összes felmerülő könyvtári teendőt egyedül látta el.¹⁸ 1852 őszére aztán sikerült a könyvtár anyagi helyzetét stabilizálnia, a kintlévőségeket nagyrészt beszednie, sőt, valamiféle könyvtárrendezést is végrehajthatott – erre utal a könyvtári főkönyvben szereplő bejegyzés: „*A könyvtár-rendezési munkálatoknál szükségelt 2 ½ koncz meritett papirért Schöpf Sámuel kereskedőnek kifizettem 2Ft 15 Kr-t.*” – ez a bejegyzés 1852. augusztus 12-én kelt.¹⁹ Ekkor gyaníthatóan le akart mondani hivataláról, de újabb egy esztendőre felkérték a könyvtár felügyeletére.²⁰ Végül egy évvel később, miután teljes mértékben sikerült rendbe hoznia a könyvtár anyagi ügyeit, 1853. szeptember 30-án leköszönt könyvtárnoki megbízatásáról.²¹

1853-ban aztán lemondott tanári katedrájáról, s erdőcsokonyai lelkipásztor lett. Tanszéki feladatait ideiglenesen Kiss Gáborra, illetve Kotasz Istvánra bízta. A közgyűlés jegyzőkönyvében azt olvassuk: „*Sajnálattal bocsátja el a' tanácskozmány tanodája' kebeléből a' 16 éven keresztül ernyedetlen szorgalommal működött tanár urat, 's érdemeit méltányolva sajnálatát e' jegyzőkönyvébe igtatja. Megürült hit-tani székére, mi most csak helyetteseikkel van betöltve, csődöt rendelt hirdettetni.*”²²

Rövid – 1853-1859 közötti – erdőcsokonyai lelkészsége idején a belső-somogyi egyházmegye espereseként is szolgált 1855-1859 között. Lemondását követően visszatért Páparra, s a helyi gyülekezet lelkipásztora lett.²³ Az ő pápai működése idején zajlott a pátens küzdelem, melyben nagy szerepet vállalt. „*Gerinces magatartása miatt az állami hatóságokkal is összeütközésbe került.*” – olvassuk róla. Érdekesség, hogy az ő idejében, különösen a kiegyezésig a presbitérium nem igazán járt el a gyűlésekre. A gyülekezet is rossz anyagi helyzetben volt, melyet szintén csak a kiegyezés után tudtak valamelyest helyrehozni. A gyülekezet mellett az egész város szívébe zárta a kiváló szónok-lelkipásztort, aki haláláig hűen szolgált Istent a pápai gyülekezet élén.²⁴ Pápai lelkészsé válassztásával egy időben, 1859-től haláláig dunántúli egyházkerületi főjegyzői tiszteletet töltötte be, közben 1865-ig pápai egyházmegyei tanácsbíró volt, majd az 1865-ös esztendőben rövid ideig helyettes esperes, végül megválasztását követően 1865-től haláláig – kerületi főjegyzői hivatala mellett – esperese volt a Pápai Református Egyházmegyének.²⁵

18 BORSOS ISTVÁN (1905): A pápai ev. ref. főisk. könyvtár története. In: KAPOSSY LUCIÁN (1905, SZERK): Pápa város egyetemes leírása. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 282.

19 DREKK O.897. 33. oldal.

20 DREKK O.897. 30-34 oldalak. Az adatokból azonban úgy tűnik, hogy Sebestyén Gábor úr az 1845-1846 között esedékes kamatokat nem fizette be.

21 DREKK O.897. 37. oldal. DREL I. 7. a. 4. kötet (Főtanodai Tanács jegyzőkönyve 1838-1863), 187. oldal (No. 46/1852-1853).

22 DREL I. 1.a. Dunántúli Református Egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyve 1853. november 21.24., Révkomárom, 83. pont (19. oldal).

23 Antal József esperes beiktatási beszéde megtalálható a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának Aprónyomtatványai között, XVII. 15. jelzet alatt. *Egyházi beszéd, mellyel főtisztelendő és tudós Széki Béla egyházkerületi főjegyző urat a pápai helvét hitvallású lelkési hivatalba iktatta aug. 14-én 1859. Antal József görzsönyi helv. hitv. lelkész és pápai esperes. Pápan, nyomtatott a Reformált Főtanoda betűivel 1859.*

24 TÓTH ENDRE (1941): A Pápai Református Egyház története. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 249-250.

25 KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II. (1761-1849). Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 944.

Láthatjuk, hogy Széki Béla szép karriert mondhatott magáénak. Családi élete azonban sok nehézséggel terhelt volt. Négy alkalommal nősült, mivel első három feleségét fiatalon elveszítette, sőt: több gyermekének koporsója mellett is meg kellett állnia.

Elsőként Tóth Apollóniát, Tóth Mihály lelkész lányát vette nőül 1841. október 18-án Vágfarkasdon (Nyitra vm.).²⁶ Ebből a házasságból három gyermek született: 1842. szeptember 29-én Jolán, aki 1862. április 4-én hunyt el.²⁷ 1844. április 13-án született Vilma, aki 1865. szeptember 19-én kötött házasságot Somogyi Gyula (1.) lelkésszel, 1890. január 1-én hunyt el.²⁸ 1845. május 27-én született Béla,²⁹ akinek halálát követően Tóth Apollónia alig 25 évesen „asztkórban” hunyt el 1845. június

26 Tót Mihály (2.) lelkész 1788. április 16-án született Apácaszakállason (Komárom vm.). Apja Tót János (1.) lelkész, anyja Tasnádi Székely Sára, Tasnádi Székely Mihály lelkész leánya. Komáromi és debreceni tanulmányok után külföldre ment, a göttingeni egyetemi hallgatója lett. Hazatérése után Komáromban professzor, majd 1817-től haláláig, 1848. március 14-ig Farkasdon lelkész. Felesége Bernát Lidia, Bernát István lelkész leánya (1802. március 19-én született a Győr megyei Pázmádon, 1818. augusztus 17-én kötött házasságot Tót Mihály (2.) lelkésszel.). KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018a, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II. (1761-1849), 942.

Tót János (1.) lelkészről lásd KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018a, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II. (1761-1849), 930. Tasnádi Székely Mihályról lásd KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2009, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai. I. 1526–1760. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 10.) Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 634.

27 TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 364, 453 (*felejtethetlen, kedves angyal, jó leánya*, 19 éves; temette Antal József görzsönyi ref. lelkész, esperes).

28 TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 368, 486.

Somogyi Gyula lelkész 1840. október 13-án született Balatonudvariban (Zala vm.). Apja Somogyi Benjámín lelkész, anyja Ráckevi Mária. (Somogyi Benjámínról lásd: KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018a, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II. (1761-1849), 895–896.) Tanulmányait 1851–1862 között a Pápai Református Kollégiumban végezte (az 1855/56. tanévben a felsőlövői evangélikus gimnázium tanulója német tanulás céljából). Az 1861/62. tanévben a kollégium énektanítója, majd balatonfüredi rektor, monoszlói segédlelkész. 1864-ben szentelték fel. Lelkeszi szolgálatot az őrségi egyházmegyében végzett: 1864-től Nagyrákoson, 1865-től Szentgyörgyvölgyén, 1868-tól Egyházásrádócon. Egyházmegyei tanácsbíró, jegyző, 1892–1910 között esperes. Széky Vilma halála után, 1891. október 21-én feleségül vette Szaladi Dobronyi Terézt, aki 1927. május 9-én hunyt el, 69 éves korában. Somogyi Gyula 1910. január 16-án halt meg. DREL I. 1. u. Egyházásrádóc. I. 11–13 (1840. október 22-én született!). II. 5. Kercaszomor. I. 9. Körmend. II. 10. Magyarzsécsöd. I. 6. Monoszló. 2. Nagyrákos. I. 1, 11, 12. Óriszentpéter. I. 16. DREKK O. 394t. 144. TtREL I. 8. d. 7. Felsőgellér. II. 6. Hajmáskér. 1, 15 (Hajmáskéri segédlelkész!), 18. d. 8. Köveskál. 23. d. 9. Monoszló. 2. Nemeshodos. II. 14. Nemespécse. 30. d. 10. Pápa. 486. d. 11. Szalafő. II. 3. Szentgyörgyvölgye. 3, 31, 36–37. Egyházkerületi Névtár. 1863. 52. 1865. 55. 1866. 20. 1869. 19. 1873. 17, 18. 1874. 19, 20. 1875. 24, 25. 1878. 22, 23, 24. 1879. 39, 40. 1880. 53, 54. 1882. 56, 57. 1884. 54. 1885. 62. 1886. 61. 1887. 61. 1888. 61. 1889. 62. 1890. 73. 1891. 69. 1892. 64. 1893. 68. 1894. 73. 1895. 72. 1896. 69. 1897. 61. 1898. 64. 1899. 70. 1900. 66. 1901. 82. 1902. 83. 1903. 57. 1904. 57. 1905. 56. 1906. 56, 57. 1907. 71, 73. 1908. 4, 152, 154–155. 1909. 114, 116–117. Egyetemes Névtár. 1911. I. 40. GÓZON IMRE (1887): A szentgyörgyvölgyi ev. ref. egyház történelmi vázlata. In: DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS KÖZLÖNY 3. évf. 46. sz. (1887. november 13.), 290. N.N. (1910): Vegyes közlemények (Gyászír). In: DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS LAP, 21. évf. 4. sz. (1910. január 23.), 32. ZOVÁNYI JENŐ (1977): Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. (Szerk. Ladányi Sándor). MRE Zsinat Sajtóosztálya, Budapest, 449. PAIS SÁNDOR – NAGY KOLOZSVÁRI ISTVÁN (1989): Göcseji kálvinisták. Becsvölgyi Református Egyházközség, Becsvölgye, 164. PATAKY LÁSZLÓ (1990): Az Őrség múltja a kercaszomori református egyházközség történetének tükrében. Őrségi Baráti Kör, Szombathely, 155, 173, 181, 187. PATAKY LÁSZLÓ (1992): Az Őrségi református egyházmegye története. Szabad Tér Kiadó, Budapest, 251, 360, 403, 406, 415. LICHTNECKERT ANDRÁS (1999, SZERK): Balatonfüred és Balatonarács története. (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 14.) Veszprém Megyei Levéltár, Veszprém, 608. MOKOS GYULA (2004): A dunántúli evang. reform. egyházkerület pápai főiskolájában működött publicus (classicus) praeceptorok névsora. In: Acta Papensia 4. évf. 1-2. sz. (2004/1-2.), 94. KRÁNITZ ZSOLT (2012, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823-1952. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Jubileumi kötetek 1.) Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 184.

29 PREI a Pápai Református Egyház VI. számú vegyes anyakönyve (1837-1855), 275. A fiúcska 5 napos korában hunyt el, 1845. június 2-án. Édesanyja 11 nappal élte túl fiát. TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 370, 418, 419.

13-án.³⁰ Nemsokára aztán újra feleség után nézett, s Kimiti Terézt³¹ vette feleségül 1846. szeptember 7-én Babarcon³², aki azonban alig 24 éves korában, 1848. szeptember 14-én elhunyt.³³ Széki Béla második feleségét Dömjén Ferenc temette. Harmadik felesége Kimiti Julianna³⁴, előző feleségének húga, aki szintén Kimiti János babarci lelkész leánya volt.³⁵ Első közös gyermekük Elemér, 1851. január 1-én született Pápan, később maga is lelképásztor lett.³⁶ Aladár nevű

30 PREI a Pápai Református Egyház VI. számú vegyes anyakönyve (1837-1855), 275. 1845-ben jelent meg Pápan, a *Ref. Főiskola betüivel: Emlék Székinő, született Tóth Apollónia erényeinek*. A könyv megtalálható a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárában, K IV. 780. jelzet alatt. Tartalma: **Tanulság és remény a' szende 's lelkes nő kora sírjánál nagytiszteletű 's tudományú Széki Béla főiskolai hittanár, egyházkerületi 's egyházmegyei ülnök kedves neje, nagytiszteletű 's nemes Tóth Apollónia asszonyság' hideg tetemei fölött a' Pápai Reformált Szentegyházban 1845-dik Nyárelő 13-dik napján előadva Liszky József főiskolai r. ny. hittanár által. Gyászbeszéd, melyet néhai nagytiszteletű Tóth Apollónia asszonyságnak, nagytiszteletű Széki Béla úr', a ' Dunántúli Ref. Főiskolában rendes ny. hittanár felejtethetlen kedves nejének hideg tetemei fölött a'' pápai reformált templomban 1845-dik Nyárelő 13-d. napján mondott Dömjén Ferencz főiskolai senior. Gyászbeszéd, melyet néhai nagytiszteletű Széki-Tóth Apollónia asszonyságnak hideg tetemei fölött a' sírnál 1845-d. évi nyárelő' 13-án mondott Tatay Sámuel főiskolai ellenőr.**

31 Kimiti Terézia 1824. április 9-én született Babarcon. Szülei Kimiti János és Szalai Terézia voltak. Lásd: Babarci Református Egyházközség II. számú (születési) anyakönyve (1777-1843) az 1824. évről.

32 Babarci Református Egyházközség III. számú (házassági) anyakönyve (1844-1895), 95. oldal.

33 PREI a Pápai Református Egyház VI. számú vegyes anyakönyve (1837-1855), 283. 1860-ban jelent meg Pápan: *Emlék Széki Kimiti Juliána erényeinek és Széki Béla fiúi szeretetének*. A füzet a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának Aprónyomtatványai között található XXI. 13. jelzet alatt. Tartalma: *Halotti beszéd pápai reform. lelkész és dunántúli egyházkerületi főjegyző, főtiszteletű Széki Béla neje, Kimiti Juliána és fia, Béla felett Pápan július 7. 1860. Stettinet Ignác nyáradi reform. lelkésztől.*

34 Kimiti Julianna 1824. február 10-én született Babarcon. Szülei Kimiti János és Szalai Terézia voltak. Lásd: Babarci Református Egyházközség II. számú (születési) anyakönyve az 1826. évről.

35 PREI a Pápai Református Egyház VI. számú vegyes anyakönyve (1837-1855), 125. 1849. július 7-én volt az esküvő, miniszteri engedelemmel.

Kimiti János lelkész 1789-ben született Pakson (Tolna vm.), apja Kimiti János, anyja Győri Sára. Tanulmányait Pakson, Kecskeméten, Szabadszálláson, majd ismét Kecskeméten végezte, ahol befejezte a középiskolát. 1809-ben subscribált Debrecenben. 1815-ben, 6. éves diákként Kisharsányban (dunamelléki ehk., felső-baranyai eh.) lett akadémikus rektor. Lelkészként is a dunamelléki egyházkerületben szolgált: 1818-ban Mohácson (felső-baranyai eh.), 1818–1819 között Kopácson (alsó-baranya-bácsi eh.), 1819–1822 között Karancson (alsó-baranya-bácsi eh.) volt segédlelkész. 1822–1861 között Babarcon (felső-baranyai eh.) rendes lelkész. Feleségei: Szalai Terézia, Szalai György lelkész leánya (∞ 1822. VI. 1. Babarc), majd Rózsás Julianna, akivel 1832. március 20-án kötött házasságot († 1874. III. 17.), 70 évesen. Kimiti János lelkész 1861. április 9-én hunyt el. TtREL I. 8. d. 1. Babarc. 1, 23–32 (Önéletrajz!). TtREL II. 1. f. 4. 25. N.N. (1861): Gyász hír. In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 4. évf. 22. sz. (1861. június 2.), 705. NAGY GYULA (1930): A kisharsányi református egyházközség története. Csernyi János „Drávavölgyi” Könyvnyomdája, Siklós, 40. SZABADI ISTVÁN (2013, SZERK): Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában II. Tiszántúli Református Egyházkerület, Debrecen, 920–921. Szalai György Kimiti János előde volt Babarcon, ahol 1812-től haláláig, 1822. március 1-ig szolgált. Felesége Karakas Ráchel. Szalai Görgy tanulmányait Nagykőrösön, majd Debrecenben végezte, ahol 1778-ban és 1779-ben is subscribált. 1783-tól akadémikus rektor Hegyközszentimén (tiszántúli ehk., érmelléki eh.). Lelkészi szolgálatot a dunamelléki egyházkerületben végzett: 1795-től Várdarócon (alsó-baranyai eh.), 1801-től Kölkeden (felső-baranyai eh.), majd 1812-től Babarcon (felső-baranyai eh.). TtREL I. 8. d. 1. Babarc. 21–22. d. 3. Kölked. 1. d. 5. Várdaróc. 15–16. TtREL II. 1. f. 1. 46. SZABADI ISTVÁN (2013, SZERK): Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában I., 595, 612.

36 Elemi iskolai tanulmányait Somogylukafán, Kisbajomban, Csokonyán, a középiskolát és a teológia I. évfolyamát Pápan, a teológia II–IV. évfolyamát Pesten végezte. 1873-tól a győnyi református gimnázium (dunamelléki ehk., külső-somogyi eh.) tanára. 1893-tól 1908-ig erdőcsokonyai lelkész. Feleségei: Szentés Julianna, akivel 1881. május 16-án Dunaszentgyörgyön (Tolna vm.) kötött házasságot, 1899. február 27-én hunyt el 39 éves korában; majd Csengeri Etelka, akivel 1900. április 18-án kötött házasságot. Széki Elemér 1908. november 16-án hunyt el. DREL I. 1. u. Erdőcsokonya. 1, 10. Somogyvisonta. III. 8. TtREL I. 8. d. 2. Dunaszentgyörgy. 7. d. 3. Magyaryönk. 34. d. 6. Dad. 28. d. 8. Komlósd. 7. Egyházkerületi Névtár. 1894. 24. 1895. 24. 1896. 22. 1897. 20. 1898. 21. 1899. 23. 1900. 22. 1901. 26. 1902. 26. 1903. 21. 1904. 21. 1905. 21. 1906. 17, 21. 1907. 22, 26. 1908. 32, 40–41. Pápai Református Kollégium értesítői. 1862/63. 6. 1863/64. 6. 1866/67. 20, 31. 1867/68. 24, 40. 1868/69. 20, 35. 1869/70. 18, 34. N.N. (1899): Gyászrovat. In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 42. évf. 14.

gyermekük 1852. november 7-én született és 7 hónapos korában, 1853. június 14-én, himlő következtében elhunyt.³⁷ Következő gyermeküket szintén Aladárnak nevezték el, aki aztán később – bátyjához hasonlóan – követte édesapját a lelkipásztori szolgálatban.³⁸ 1856. január 18-án született Teréz nevű lánya, aki 1860. március 8-án hunyt el.³⁹ 1857. január 18-án született Géza fia, aki szintén a lelkészi hivatást választotta.⁴⁰

---

sz. (1899. április 2.), 224 (Gyász hír Szentes Julianna elhunytáról.). KÁLMÁN DEZSŐ (1901): A Gyönki Ev. Ref. Gymnasium története 1806–1900. Molnár Mór Könyvnyomdai Intézete, Szekszárd, 398–399. DPL 1909. 159–160 (nekrológ). SZABÓ BÁLINT (1929, SZERK): Emlékkönyv... Antal Géza dunántúli református püspök úrnak a belsősomogyi egyházmegyében ... tartott egyházlátogatásáról. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 165. BECK GERGELY (1935): A belsősomogyi ref. egyházmegye története. I. Kaposvár. (Curgói Könyvtár II.), 43. BELICZAY ANGÉLA (1955): A hallgatók névsora a születési év, hely és a beiratkozás napja feltüntetésével. In: PAP LÁSZLÓ–BUCSAY MIHÁLY (1955, SZERK): A Budapesti Református Theológiai Akadémia története 1855–1955. Budapest, 233. KRÁNITZ ZSOLT (2012, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952., 255. KRÁNITZ ZSOLT (2013, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Jubileumi kötetek 2.) Pápai Református gyűjtemények, Pápa, 840.

„Széky Elemér azon kevesek és szerencsések közé tartozott, akiket felvilágosult és mély érzésű szülőkkel, kiváló szellemi tehetségekkel, páratlan szorgalommal és melegen érző szívvel áldott meg az Isten. **Széky Béla, a nagytudomány dogma tanár, egyházkerületünk egykori főjegyzője, csokonyai, majd pápai ref. lelkész volt az édes apja, szelíd lelkületű édes anyja pedig: Kimiti Juliánna. O volt az ároni családnak első fiuszülöttje, dísz és szemefénye; bár többi testvérei: Aladár, a korán elhalt dadi lelkész; Géza, gerjени lelkész és a világi pályán levő Jenő és Ákos is örökölték atyjuknak nagy tehetségét, apostoli buzgalmát és mély vallásos érzületét.**” Lásd: MÁTÉ LAJOS (1909): Nekrológ. Széky Elemér (1851–1908). In: DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS LAP, 20. évf. 10. sz. (1909. március 7.), 159–160.

37 PREI a Pápai Református Egyház VII. számú vegyes anyakönyve (1853–1864), 1. (22/1853.) A temetés június 15-én volt. TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 377, 438.

38 1854. április 14-én született Erdősokonyán (Somogy vm.). Tanulmányait Pápán végezte 1877-ben, majd akadémikus rektor 1880-ig Ácson, segédlelkész 1880–1881 között Nagymegyeren, 1881-ben Komáromszentpéteren, 1881-től 1884-ig Esztergomban. 1884-től kisigmándi, 1885-től bönyrétalapi, 1892-től dadi lelkész. 1902. november 15-én hunyt el Budapesten. Felesége Csaby Karolina tanítónő, Csaby Imre tanító leánya. TREL 2. Formula reversalium. 36 (1888). TREL 3. Formula reversalium. 195 (1878). TtREL I. 8. d. 6. Ászár. 16, 18. Bönyrétalap. I. 2, 3. II. 39, 40. III. 2, 3–4. Császár. II. 15, 16. Dad. 1, 28–29. d. 7. Esztergom. 1. Győr. II. 18. d. 8. Kisigmánd. I. 3. II. 16. Kocs. II. 12. Komáromszentpéter. 2. Marcellháza. 7. d. 9. Nagyigmánd. II. 91. Nagymegyer. 2. d. 10. Sárkeszi. 28. Egyházkerületi Névtár. 1878. 42. 1879. 51. 1880. 66. 1882. 71. 1884. 68. 1885. 81. 1886. 77. 1887. 77. 1888. 76. 1889. 78. 1890. 92. 1891. 87. 1892. 81. 1893. 89. 1894. 93. 1895. 92. 1896. 88. 1897. 80. 1898. 83. 1899. 92. 1900. 83. 1901. 104. 1902. 104. Pápai Református Kollégium értesítői. 1866/67. 28. 1867/68. 33. 1868/69. 27. 1869/70. 26. 1872/73. 15. 1873/74. 21, 38. 1874/75. 26. 1876/77. 21, 57. DÉCSI BÁLINT–SZÉKI ALADÁR (1890): A bönyi ev. ref. egyház története. Győr, 73–74. N.N. (1902): Gyászrovat. In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 45. évf. 47. sz. (1902. november 23.), 763 (gyász hír). VÁRADY JÓZSEF (2001): Dunántúl református templomai. 2 rész. A Tatai egyházmegye. Diósgyőr, 376 (1890-től szolgált Dadon!), 382, 390. VÁRADY JÓZSEF (2002): Dunántúl református templomai. 3 rész. A Pápai egyházmegye. Diósgyőr. 2002. 646. KRÁNITZ ZSOLT (2012, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952, 226. KRÁNITZ ZSOLT (2013, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943), 438. GERECSEI ZSOLT (2014): A dadi református iskola története. In: A Tatai Református Egyházmegye tanulmányi füzetek VI. Közelebb Egymáshoz Alapítvány, Oroszlány, 129.

39 DREL I. 1. u. Erdősokonya. 8. TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 449. Lásd még: PREI a Pápai Református Egyház VII. számú vegyes anyakönyve (1853–1864), 31. (11/1860). A halál oka: „sorvadás”.

40 Középkorai és teológiai tanulmányait is Pápán, a Református Kollégiumban végezte 1867–1879 között. 1879–1880 között főiskolai szénior és segédlelkész Pápán. 1880–1881 között Hedrehelyen (dunántúli ehk., belső-somogyi ehk.) és 1881-től 1885-ig Dömsödön (dunamelléki ehk., solti ehk.) segédlelkész. Lelkészi szolgálatot a dunamelléki egyházkerület tolnai egyházmegyéjében végzett: 1885-től Magyarhidason, 1888-tól Gerjenben. Feleségei: Lukácsy Erzsébet, akivel 1882. június 14-én kötött házasságot; 1893. május 29-én hunyt el; Csekei Krisztina, Csekei István lelkész leánya, aki 1864. december 20-án született Zengővárkonyban (Baranya vm.), 1893. november 20-án kötöttek házasságot. Széki Géza 1917. június 20-án hunyt el. DREL I. 1. u. Erdősokonya. 8. Hedrehely. I. 3. Kéttornyúlak 50. TtREL I. 8. d. 1. Dömsöd. 3, 18. d. 2. Gerjen. 2, 43–44. d. 3. Nagydorog. I. 4. d. 5. Zengővárkony. 11, 12. Pápai Református Kollégium értesítői. 1867/68. 36.

Kimiti Julianna, Széki Béla harmadik felesége 1860. július 7-én hunyt el 34 éves korában, 11 év házasságot követően.⁴¹ Nem sokkal élte túl Teréztől született „mostohafiát”, Bélát, aki ekkor Pápán a III. gimnáziumi osztály növendéke volt, és július 5-én, 13 éves korában két nappal Kimiti Julianna előtt hunyt el.⁴² Mindkettejüket 1860. július 7-én temette Stettner Ignác.⁴³ Végül negyedjére is megnősült, s Újlaki Terézia lett a felesége, akit 1862. október 6-án vett nőül Pacséron.⁴⁴ Újlaki Teréziától származó gyermekei: Aranka 1863. november 11-én született, 11 hónapos korában, 1864.

1868/69. 30, 35. 1869/70. 28. 1872/73. 17, 29. 1873/74. 27. 1874/75. 29, 43. 1875/76. 14, 46. 1876/77. 21. 1878/79. 17, 53, 61, 62. 1879/80. 61. N.N. (1917): Gyászír. In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 60. évf. 25. sz. (1917. június 24.), 293. MOKOS GYULA (2004): A dunántúli evang. reform. egyházkerület pápai főiskolájában működött publicus (classicus) praeceptorok névsora, 96.

Első feleségétől, Lukácsy Erzsébettől 4, Csekei Krisztinától 5 gyermeke született. Két gyermekük választotta a lelkészi pályát.

Zoltán 1897. július 17-én született. Tanulmányait a gyönki református gimnáziumban, a zilahi Wesselényi Kollégiumban végezte, ahol 1915-ben érettségi vizsgát tett. 1915-től a budapesti Teológiai Akadémia hallgatója. A kecskeméti 38-ik gyalogezred hadapródjaként 1916. augusztus 6-án hősi halált halt a Zviniace melletti harcokban.

DREL Gyászjelentések (*Erős lélek volt itthon, hős volt a csatamezőn!*). TtREL I. 8. d. 2. Gerjen. 44. Gyönki Református Gimnázium értesítői. 1907/08. 32. 1908/09. 35, 45. Zilahi Református Wesselényi Kollégium értesítői. 1909/10. 35, 36, 49. 1910/11. 55, 73. 1911/12. 44, 62. 1912/13. 47, 64, 65, 66, 67. 1913/14. 62, 84, 86, 93, 117. 1914/15. 9, 31, 38, 40. N.N. (1916): Gyászrovat. In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 59. évf. 34. sz. (1916. augusztus 20.), 405 (*Széky Zoltán, a zilahi ref. főgimnáziumnak volt jeles tanulója, budapesti theol. akadémiánk beírt I. éves növendéke, a kecskeméti 38-ik gyalogezred hadapródja, a Lipa melletti nehéz harcokban kötelességének hű teljesítése közben, srappelltól halántékon találva, augusztus 6-án, életének 19-ik évében hősi halált halt. ... A stojanovi temetőben helyezték nyugalomra.*). BELICZAY ANGÉLA (1955): A hallgatók névsora a születési év, hely és a beiratkozás napja feltüntetésével, 233.

A család „ároni vonalának” továbbvivője az 1899. augusztus 5-én született fia, Endre lett. Középkolai tanulmányait 1910–1914 között Gyönkön és 1914–1917 között Kecskeméten, a református gimnáziumban, a teológiát 1917–1921 között Budapesten végezte. Lelkészi szolgálatot a dunamelléki egyházkerület pesti egyházmegyéjében végzett: segédlelkész 1921–1922 között Alsódabason, 1922–1925 között Ócsán. 1925-től Pestszentimrén (Soroksárpéteri) helyettes, 1926 decemberétől megválasztott lelképásztor. 1929-ben kispesti, 1931-ben pestszentlőrinci adminisztrátor. Gyáli, majd a felsőpakonyi fiókegyház megszervezője, ezek felügyelő lelkésze. Megírta az egyházközség történetét 1941-ben Az első 25 év címen. Pestszentimre templomépítő lelkésze 1982-ig szolgált a gyülekezetben. 1988. április 8-án hunyt el Budapesten. Felesége Kovács Margit orvosnő, Kovács Albert budapesti teológiai professzor leánya.

TtREL I. 8. d. 1. Alsódabas. 4. d. 2. Gerjen. 44. d. 4. Ócsa. 9. Pestszentimre. 4–7 (Önéletrajz!). Gyönki Református Gimnázium értesítői. 1910/11. 13, 35, 47. 1911/12. 9, 33, 42, 43. 1912/13. 34, 42, 43. 1913/14. 10, 33, 42, 43. Kecskeméti Református Gimnázium értesítői. 1914/15. 44, 49, 53, 63, 67, 75. 1915/16. 18, 19, 26, 27, 29, 31, 32, 41. 1916/17. 19, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 56. BELICZAY ANGÉLA (1955): A hallgatók névsora a születési év, hely és a beiratkozás napja feltüntetésével, 233.

41 1860-ban jelent meg Pápán: *Emlék Széki Kimiti Juliána erényeinek és Széki Béla fiai szeretetének*. A füzet a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának Aprónyomatványai között található XXI. 13. jelzet alatt. Tartalma: *Halotti berszéd pápai reform. lelkész és dunántúli egyházkerületi főjegyző, főtiszteletű Széki Béla neje, Kimiti Juliána és fia, Béla felett Pápán július 7. 1860. Stettner Ignác nyárádi reform. lelkésztől*.

42 Széki Béla Pál 1847. július 21-én született. 1857-től Csurgón, 1858-tól Pápán tanult. TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 373, 451. KÖBLÖS JÓZSEF (2006, SZERK): A Pápai Református Kollégium diákjai 1585-1861., 362, 371, 405, 613, 712. KÖBLÖS JÓZSEF-KRÁNITZ ZSOLT (2018b, SZERK): A csurgói református gimnázium diákjai 1792–1867. HÉJAS PÁL: A csurgói evang. reform. főgimnázium rövid története (reprint kiadás). Források a csurgói református gimnázium történetéből. (Csurgói Könyvtár XXV.) Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 311. CD Pápa.

43 PREI a Pápai Református Egyház VII. számú vegyes anyakönyve (1853-1864), 33-34. (32/1860 és 33/1860)

44 TtREL I. 8.d.4. Pacsér. 16. Újlaki Terézia 1840. november 15-én. Szülei Újlaki Sámuel pacseri lelképásztor és Rác Amália. Széki és Újlaki esketésén Gózon Eduárd szivaci lelkész szolgált.

Újlaki Sámuel lelkész 1805. április 14-én Törökszentmiklóson (Jász-Nagykun–Szolnok vm.) született. Tanulmányait Mezőtúron és Debrecenben végezte, ahol 1822-ben írta alá a kollégiumi törvénykönyvet. 8. éves diákként, 1830-ban Csuzán (dunamelléki ehk., alsó-baranyai ehm.) akadémikus rektorra lett. 1837–1840 Alcsúton (dunamelléki ehk., vértessaljai ehm.), 1840–1866 Pacséron (dunamelléki ehk., alsó-baranya-bácsi ehm.) szolgált. Felesége Rác Amália. Újlaki Sámuel lelkész 1866. május 25-én hunyt el, 61 éves korában. TtREL I. 8. d. 1. Alcsútdoboz. 1, 12. d. 4. Pacsér. 1, 16–17. TtREL II. 1. f. 4. 216. SZABADI ISTVÁN (2013, SZERK): Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában II., 1026–1027, 1254–1255.

október 6-án hunyt el; a halál oka: bélvész.⁴⁵ Jenő 1866. július 22-én született.⁴⁶ 1868. április 14-én született Ákos Béla.⁴⁷

Széki Béla a családjára, s különösen gyermekeire nagy hatással volt. Erről több forrásunk is árulkodik, többek között az 1902-ben elhunyt Aladár fiáról megjelent nekrológ, melyben ezt olvassuk: „Az atya, a kiváló, ékes szavú, szelíd lelkű, nagy tudományú Széky Béla nemcsak azokra a gyülekezetekre volt nagy hatással, a melyekben szolgált, hanem első sorban saját családjára. (Fájdalom! ma kevés lelkésztől mondhatjuk el!) Ő, mint egykor Illés Elizeusra, a maga lelkét és palástját hagyta 3 fiára: Elemér csokonyai, Aladár dadi és Géza gerjéni lelkészekre, lelkét azonban azokra is – Ákos és Jenőre – a kik palástját nem örökölték. Kellemes modor, szeretet és vallásosság közös jellemvonásuk annyira, hogy egyikről szinte ráismerhetünk a másikra: mind próféta fiai!”⁴⁸

A család következő generációjának lelkési tagjai, Széki Béla unokái is büszkék voltak származásukra. A Soós Béla teológiai tanár, debreceni egyháztörténet professzor kezdeményezésére az 1940-es évek elején megalósuló országos gyülekezeti összeírás eredményeként összeállított fontos egyháztörténeti forrásanyag részeként megmaradtak – a beküldött jelentések részeként – a kortárs lelkészek önéletrajzai is.⁴⁹ A Széki család két tagjának is ismerjük az 1940-es években írt életrajzait. Széki Endre a pestszentimrei gyülekezet lelkészeként, Somogyi Gyula egyházasrádóci lelkészként jegyezte fel élete eseményeit.⁵⁰ Mindketten ugyanazzal a gondolattal kezdik írásukat:

„Dr. Széky Endre lelképásztor életrajza. Ároni családból származott: atyja Széky Géza, előbb hidasi német, majd 30 évig gerjéni (Tolna vm.) magyar református lelkész. Nagyatyja: Béla, pápai lelkész, esperes, teológiai tanár. Dédatyja: Pál, előbb kölkedi, majd ómoravicai (bácskossuthfalvai) lelkész. Anyai nagyatyja: Kimiti János babarci lelkész. Feljebb menőleg nincsenek hiteles adatok a

45 TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 394, 458.

46 TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 398. Középkolai tanulmányait Gyöngyösön végezte, majd ügyészéi írnok Veszprémben, 1891-től 1903-ig ügyészéi irodatiszt Debrecenben, 1904-től Budapesten igazságügyminisztériumi irodatiszt. Gyöngyösi Református Gimnázium értesítői. 1876/77. 6, 17, 19. 1877/78. 12. 1878/79. 13. 1879/80. 12. Tiszti Címtár. 1892. 465. 1903. 733. 1904. 357. Budapesti Hírlap 1891. szeptember 28 (266. sz.). 7.

47 TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 402. Tanulmányait Gyöngyösön és Kecskeméten végezte, a református gimnáziumban. Ügyészéi írnokként dolgozott Aradon, Gyöngyösön, Tabon, majd Debrecenben. Cikkei jelentek meg a Tolna megyei Közlönyben, a Protestáns lapban, a Máramarosi Lapokban és az Üstökösben, stb. Gyöngyösi Református Gimnázium értesítői. 1877/78. 11. 1878/79. 5, 12. 1879/80. 11. 1880/81. 12. Kecskeméti Református Gimnázium értesítői. 1882/83. 19, 36, 39, 40, 52. 1883/84. 31, 43. SZINNYEI JÓZSEF (1891-1914): Magyar írók élete és munkái online: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> [2021.12.20.] (vagy nyomtatott formában a XIII. kötet 616–617 oldalain.) (Gyöngyösön és Kecskeméten tanult!). <http://gulyaspal.mtak.hu/> [2021.12.20.]

48 BARSÍ SÁNDOR (1902): Nekrológ. Széky Aladár (1854 – 1902). In: DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS LAP, 13. évf. 48. szám (1902. november 30.), 841-842.

49 A Tiszántúli Református Egyházkerület gyülekezeti lelkészeinek önéletrajzait Szabadi István készítette elő kiadásra. „Itt viharzott át felettünk...” I. kötet: Református lelkész-önéletrajzok Kárpátaljáról és Partiumból, 1942-ből. II. kötet: Csernák Béla: Életemből. Emberi gyarlóságokkal Isten szolgálatában. Debrecen, 2008. 2016-ban a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárának és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Levéltárának közös kiadványaként jelent meg a Tiszántúli Református lelkész-önéletrajzok 1942–1944. (Szintén Szabadi István szerkesztésében.) A Tiszántúli, Királyhágómelléki és Kárpátaljai Egyházkerületek lelkészeinek emlékezete. Debrecen–Nagyvárad, 2016.

A dunántúli református lelkési önéletrajzok 2013-ban jelentek meg Kránitz Zsolt szerkesztésében: „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkési önéletrajzai (1943). Pápa, 2013.

A dunamelléki és tiszáninneni egyházkerületek lelkési önéletrajzai még nem jelentek meg.

50 Széki Endre önéletrajza: TtREL I. 8. d. 4. Pestszentimre. 4–7. Somogyi Gyula önéletrajza: KRÁNITZ ZSOLT (2013, SZERK): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkési önéletrajzai (1943), 515–516.

Széky-családról. Édesatyjának két testvére szintén lelkész: Aladár Dadon (Komárom vm.), Elemér Erdőcsokonyán (Somogy vm.), aki kiváló nyelvtelenség és matematikus hírében állott, korábban a gyönki gimnáziumban tanított.

Édesanyja: Csekey Krisztina, Csekey István zengővárkonyi lelkész esperes legfiatalabb leánya. Bátyja, ifjabb Csekey István a szolnoki gyülekezet megszervezője és a templom építő lelkésze.⁵¹ Megemlítésre méltó dr. Csekey Sándor budapesti teológiai professzor.”⁵²

Somogyi Gyula önéletírásának első mondatai: „*Somogyi Gyula született Egyházsrádocon 1885. március 16-án. Ároni családból, amennyiben úgy az apai, mint az anyai részről az elődök is mind lelkipásztorok voltak, így Somogyi Benjámín nagyapja is, aki balatonudvari lelkész volt, és Széky Béla nagyapja is, aki egyházkerületi főjegyző s pápai lelkész volt, és akinek az édesapja, Széky Pál is lelkész volt Kiskölkeden, Baranya megyében.*”

Széki esperes halála megrendítő gyorsasággal következett be. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban megjelent rövid cikk szerint 1871. november 21-én hunyt el Pápan, háromnapi szenvedés után, „*agyszélhűdés*” (agyvérzés, gutaütés) következtében.⁵³ Temetése november 24-én volt Pápan. Népes családja búcsúztatta az 58 éves korában, boldog házasságának 10. évében elhunyt lelkipásztort: özvegye, Újlaki Terézia, valamint Vilma lánya, s annak gyermekei, továbbá fiai, Széki Aladár, Elemér, Géza, Jenő és Ákos.⁵⁴ Megbecsültségét jól jelzi, hogy temetése alkalmával még a katolikus templomok harangjai is zúgtak.⁵⁵

Halálának 150. évfordulóján szeretettel és nagybecsüléssel emlékeznek e sokrétű életpályát magáénak tudható könyvtárnokra, levéltárnokra, teológiai tanárra és lelkipásztorra a Pápai Református Kollégium.

51 Csekey István 1860. május 4-én született Zengővárkonyban (Baranya vm.). Középiskolai tanulmányait Gyönkön, Curgón, Bonyhádon, majd Kecskeméten végezte, a teológiát a budapesti Teológiai Akadémián. Segédlelkész volt Drávaszabolcson (dunamelléki ehk., felső-Szabolcsi ehk.), Cegléden (dunamelléki ehk., kecskeméti ehk.), 1887-ben szolnoki (dunamelléki ehk., kecskeméti ehk.) lelkésszé választották. 1911. május 31-én hunyt el. Felesége Pesch Hermína. TtREL I. 8. d. 5. Szolnok. 2, 9–13. Zengővárkony. 11, 13. BELICZAY ANGÉLA (1955): A hallgatók névsora a születési év, hely és a beiratkozás napja feltüntetésével, 208.

52 Csekey Sándor 1896. április 22-én született Alsóváradon (Bars vm.), apja Csekei Dávid lelkész, anyja Madarász Rózsa, Madarász Gyula tanító leánya. Középiskolai tanulmányait a pápai Református Kollégium Gimnáziumában végezte 1906–1914 között, a teológiát Budapesten. Kétévi segédlelkészi szolgálat után Edinburghban és amszterdami Szabad Egyetemen (első magyar diákként) tanult. Hazatérése után püspöki titkár, majd belmissziói lelkész Budapesten. 1926–1928 között Szalkszentmártonban (dunamelléki ehk., solti ehk.) lelkész. 1925-ben teológiai doktori címet szerzett Debrecenben, 1928-ban teológiai magántanári képesítést ószövetségi tudományokból Budapesten, 1929-ben Sárospatakon egyháztörténetből. 1928-tól helyettes, 1929-től rendes tanár a budapesti Teológiai Akadémia egyháztörténeti tanszékén. 1956. február 11-én hunyt el Budapesten. DREL I. 1. u. Alsóvárad. 12. TtREL I. 8. d. 5. Szalkszentmárton. 1a, 25. BELICZAY ANGÉLA (1955): A hallgatók névsora a születési év, hely és a beiratkozás napja feltüntetésével, 198, 208. ZOVÁNYI JENŐ (1977): Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon, 123–124. LADÁNYI SÁNDOR (2005, SZERK): A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának története 1855–2005. Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 262–263, 402, 403, 406, 407.

53 N.N. (1871): Különfélék (Gyászír). In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP, 14. évf. 49. szám (1871. december 3), 1558. PREI Pápai Református Egyházközség XXXX. sz. (halotti) anyakönyve, 41/1871. sz. (124-125 oldalak). Bő forrásokra támaszkodó táblázatos életrajzát lásd: KÖBLÖS JÓZSEF – KRÁNITZ ZSOLT (2018, SZERK): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1. 1761-1849. Pápai Református Gyűjtemények, Pápa. 944.

54 N.N. (1871): Különfélék (Gyászír). In: PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP, 14. évf. 49. szám (1871. december 3), 1558.

55 TÓTH ENDRE (1941): A Pápai Református Egyház története. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 250.

Források:

A tanulmány nyomtatott és internetes forrásait a Pápai Kollégiumi Lapok stíluslapja szerint a lábjegyzetek között pontos könyvészeti adatokkal, illetve internetes eléréssel közöltük. Első előfordulás esetében a kiadó, kiadási hely, sorozatszám (folyóirat esetében évfolyam, lapszám) megjelölést is elhelyeztük, míg a többi előfordulás esetén már rövidebb formában utalunk az adott forrásra.

A kollégiumi értesítők, illetve az egyetemes és egyházkerületi névtárak esetében – a könnyebb lábjegyzet-kezelhetőség érdekében – eltértünk a stíluslaptól, ezért ezek internetes elérhetőségét alább közöljük:

Pápai Református Kollégium Értesítői:
https://library.hungaricana.hu/hu/collection/iskolai_ertesitok_papa_reformatus_teologiai_akademia_es_gimnazium/

Egyházkerületi Névtárak:
https://library.hungaricana.hu/hu/collection/reformatus_gyujtemeny_nevtarak_dunantuli_egyhazkerulet/

Egyetemes Névtárak:
https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ReformatusNevtarak_Raday_MaoRefEgyhNevtar/

A levéltári források esetében azonban fontosnak tartottuk az egyes lábjegyzetekben szereplő rövidítések megfelelő feloldását, így az Olvasó ezek alapján tájékozódhat az egyes felhasznált levéltári forrásokról.

Rövidítések jegyzéke:

TREL: Tatai Református Egyházmegye Levéltára, Dad.

TtREL: Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen

DREL: Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára, Pápa

Felhasznált levéltári források:

Egyházkerületi

DREL I. 1. u. = A Dunántúli Református Egyházkerület gyülekezeteinek lelkésznévsorai (1943). (jelzet az egyházközség megjelölésével)

DREL I. 1.a. Dunántúli Református Egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyve 1848. június 26-28., Székesfehérvár.

DREL I. 1.a. Dunántúli Református Egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyve 1853. november 21-24., Révkomárom.

Egyházmegyei

DREL II. 217. a. 3. = A veszprémi egyházmegye közgyűlési jegyzőkönyve (1782–1831).

Kézirattári

DREKK O. 394t. A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyve. I. 1823-1897.

DREKK O.897. „*A Pápai Ref. Főiskola Könyvtára pénzbeli bevételeit s kiadásait magába foglaló Jegyző könyv*” (1840-1902).

Egyéb

DREL I. 7. a. 4. kötet. Főtanodai Tanács jegyzőkönyve 1838-1863.

TREL 2. Formula reversalium (tatai egyházmegyei lelkészek esperesnek engedelmisséget ígérő nyilatkozatai sajátkezű bejegyzésekkel). 1759-1918.

TREL 3. Formula reversalium (tatai egyházmegyei tanítók esperesnek engedelmisséget ígérő nyilatkozatai sajátkezű bejegyzésekkel). 1791-1889.

TtREL I. 8. d. 1–24. = Magyarországi református lelkészek adatai egyházközségek szerinti betűrendben. (jelzet az egyházközség megjelölésével)

TtREL II. 1. f. 1. = Rectorok és praeceptorok kibocsátási jegyzéke 1767–1813.

TtREL II. 1. f. 4. = Vidéki tanítóságra kibocsátottak jegyzőkönyve 1812–1898.

Internetes adatbázisokból elérhető

Babarci Református Egyházközség II. számú (születési) anyakönyve. (Elérése: <https://adatbazisokonline.hu/-n> keresztül)

Babarci Református Egyházközség III. számú (házassági) anyakönyve (1844-1895). (Elérése: <https://adatbazisokonline.hu/-n> keresztül)

Kölkedi Református Egyházközség keresztelési anyakönyve. (Elérése: <https://adatbazisokonline.hu/-n> keresztül)

Gyülekezeti irattárakból elérhető

PREI a Pápai Református Egyház VI. számú vegyes anyakönyve (1837-1855). *Az anyakönyv címe szerint 1855-ig tartalmaz adatokat, valójában azonban csupán 1852-ig, ezért a következő anyakönyv 1853-nál kezdődik.*

PREI a Pápai Református Egyház VII. számú vegyes anyakönyve (1853-1864).

*****

A LELKIPÁSZTOR KÖNYVESPOLCÁRA

MEGJELENT!

Németh Tamás:

Hiszünk és azért szólunk

Az Apostoli Hitvallás magyarázata

„A reformátorok szinte mindegyike írt magyarázatot az Apostoli Hitvallásról, később is szinte minden nemzedék teológusai magyarázták ezt a hitvallást. Az elmúlt évtizedekben neves teológusok: Karl Barth, Emil Brunner, Hans Küng, Wolfhart Pannenberg, Arnold Albert van Ruler, Ravasz László, Szűcs Ferenc, Bogárdi Szabó István írt magyarázatot, tehát joggal felvetődhet a kérdés, hogy miben és mennyiben lehet újat, mást írni róla. A magyarázatok sok tekintetben hasonlóak, de miután hitvallásról szólnak, minden mondatukkal saját hitük tartalmáról vallanak. „Mivel pedig a hitnek ugyanaz a Lelke van bennünk, ahogyan meg van írva: „Hittem, azért szóltam” mi is hiszünk és azért szólunk.” (2Kor 4,13; Zsolt 116,10.)”

(részlet a bevezetőből)

A könyv a nemrég indított „Alma mater”-sorozat 2. köteteként jelent meg, 58 oldal, puha kötésben.

Kapható a Pápai Református Teológiai Akadémián. Megrendelési igényüket kérjük, jelezzék a rektori@prta.hu e-mail címen.

*****

„Íme, a szűz fogan méhében, és fiút szül, és Immánuélnak nevezik majd” – ami azt jelenti: Velünk az Isten.”

(Máté 1,23.)

HÍREK TEOLÓGIÁNK ÉLETÉBŐL

Tanterem elnevezések

Akadémiánk Szenátusa egy beadott kérvény alapján határozatot hozott arra nézve, hogy a teológiánk termeit egykori neves professzorok után nevezik el, így a földszinti áhítatos terem „Dr. Antal Géza terem” nevet kapta dr. Antal Géza (1866-1934) dunántúli püspök, teológiai tanár után, mivel annak idején ő szorgalmazta, hogy a teológusok reggeli áhítatokkal kezdjék mindennapjainkat. Ugyancsak a földszinten található a Dunántúli Református Egyházkerület Katechetikai Intézete, melynek terme Dr. Trócsányi Dezső (1889-1962) professzor után lett elnevezve.

Az első emeleten a tanulószoba (és hallgatói könyvtár) a Dogmatika Tanszék első professzora, s a kollégium egykori könyvtárnoka után a „Tóth Ferenc Hallgatói Könyvtár” nevet vette fel. A Gyakorlati Teológiai Intézet terme Csizmadia Lajosról (1858-1928), teológiánk egykori nagyra becsült gyakorlati teológiai tanáráról kapta nevét, míg az egyháztörténeti tanterem Thury Etele (1861-1917) pápai egyháztörténész professzorról lett elnevezve.

A második emeleti „nagy előadó” Németh István (1851-1924) teológiai tanár, dunántúli püspök tiszteletére az ő nevét kapta, a mellette lévő kis tanterem pedig az idén épp 200 éve született Kiss János (1821-1906) teológiai tanár tiszteletére lett elnevezve. A második emeleten található további két tanterem egyike dr. Pongrácz József (1885-1963) könyvtárnok-újszövetséges professzorról, a másik pedig – az informatika terem – dr. Tóth Lajos (1882-1957) teológiai tanárról kapta nevét.

Mindegyik kijelölt terem ajtajára a megfelelő névtábla kerül, az ajtók mellé pedig a professzorok fényképes életrajza kerül majd. Amint elkészülnek a táblák és a fényképes életrajzok – és amennyiben a járványhelyzet is megengedi –, szeretnénk egy ünnepség keretei között „átadni” az elnevezett termeket, hálát adva az előttünk jártakért.

Nem feledve, hogy pápai teológiai oktatásunk milyen régi hagyományokkal rendelkezik, szeretnénk még inkább megbecsülni elődeinket, s építeni a ránk hagyott örökségükre.

Habilitáció

November 5-én került sor dr. Szabó Előd teológiai tanárunk habilitációjára a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán. A benyújtott habilitációs értekezés már előzőleg megjelent: *„Jól vagyon, mert az Istennek így tett. A Dunántúli Református Egyházkerület története a kezdetektől a türelmi rendeletig.”* (DREK, Pápa, 2021). A habilitációs előadásokra magyar és német nyelven került sor. Magyar nyelven *„Lelkészek élete a XVII – XVIII. században a Dunántúlon”* -címmel, németül pedig *„Das trauerjahrzehnt in dem Transdanubischen Reformierten Kirchendistrikt.”* - címmel tartott előadást. Szeretettel gratulálunk a sikeres habilitációhoz!

(SGA)

A PÁPAI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM KISLEGÁTUSAINAK* KARÁCSONYI KÖSZÖNTŐJE

*Örömet hirdetek kegyes keresztyének,
Mert a nagy Megváltó e napon született!
Csillag jelenté meg hajdan, születését,
Most szent tudomány tartja fenn emlékét!*

*Becsüljétek meg hát Krisztus tudományát!
Intézzétek ekként éltetek folyását!
Így lesz majd éltetek békességes,
Sírból kikeléstek majdan idvességes!
Ámen.*

* A Pápai Református Gimnázium alsóbb osztályos diákjai egykoron a teológusokkal együtt legációba mentek. Ők voltak a „kislegátusok”, míg a teológusok a „nagylegátusok”. A kislegátusok feladata az volt, hogy a településen, ahová érkeztek, egy kíséző segítségével házról-házra járjanak és ünnepi köszöntőt mondjanak, a nagylegátusok pedig igehirdetéssel szolgáltak a gyülekezetekben. Lásd ehhez: ÓLÉ SÁNDOR (2004): Pápai diákemlékek. Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 157-172 és 199-202 oldalak. (SGA)

Forrás: KISS GYULA: Kislegátusok ünnepi köszöntői. In: CSIZMADIA KÁROLY (1989): Pápai Kollégiumi történetek. Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, Pápa, 53.

*****

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Kránitz Zsolt: *főlevéltáros a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltárában.*

Magyarné Seres Gabriella: *a Kaposvári Református Egyházközség beosztott lelkipásztora, a Pápai Református Teológiai Akadémia végzett hallgatója.*

Dr. Nagy József: *a Budapest-Nagyvárad téri Református Egyházközség beosztott lelkipásztora és a PRTA Biblikus Intézetének adjunktusa.*

Sárközi Gergely Antal: *református lelkipásztor, a Pápai Református Teológiai Akadémia és a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltárának munkatársa.*

*****

A Széki Béla életéről szóló cikkhez felhasznált kép forrása: Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei. Az eredeti képről a reprodukciót készítette: Kóka László levéltári ügykezelő (DREL).

A bibliai szövegek – ahol máshogy nem jelöltük – a Kálvin János Kiadó kiadásában megjelent revideált új fordítású Bibliából (RÚF, 2014) valók.

*****

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

1. Kérjük, hogy lapunkba szánt írásait az alábbi irányadó formai követelményeknek megfelelően küldjék el *Szerkesztőségünknek*: a szöveget balra zártan (vagy sorkizártan), Times New Roman betűtípusban, 12 pontos betűmérettel, egyes sorközzel, valamint 2,5 cm-es margóval készítsék el.

2. Kérjük, hogy tudományos igényű cikk esetén a lábjegyzetek folyamatos számozással következzenek egymás után.

3. Példák a lábjegyzetelésre:

Egy szerző esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Több szerző esetén: Főszerkesztő neve (ÉVSZÁM, SZERK): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Tanulmány esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Tanulmány címe. In: SZERKESZTŐ (ÉVSZÁM, SZERK): Kötet címe. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Folyóiratcikk esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cikk címe. In: FOLYÓIRAT CÍME, évfolyama, lapszáma, oldalszám (-tól-ig).

4. Tudományos igényű cikk küldése esetén kérjük, ne készítsenek teljes bibliográfiát, hanem a fentebb látható módon lábjegyzetelésben jelezzék a hivatkozott mű adatait.

5. Kérjük, hogy amennyiben a részünkre megküldött írást a későbbiekben máshol megjelentetik, a megjelentetésnél mindenképpen jelezzék, hogy az adott írás már megjelent egyszer a Pápai Kollégiumi Lapok hasábjain.

6. Hasonlóképpen, ha olyan írást küldenek részünkre, mely már egyszer megjelent egy másik lapban, legyenek kedvesek ezt megírni *Szerkesztőségünknek*, hogy a megjelentetés alkalmával ezt jelezhessük.

7. Szerzőink számára tiszteletpéldányt biztosítunk.

***

KÖVETKEZŐ LAPZÁRTA: 2022. JANUÁR 9.

A Pápai Kollégiumi Lapok a Pápai Református Teológiai Akadémia diákújsága. Nyomatott a Teológiai Akadémián. Írásait, észrevételeiket a Szerkesztők az alábbi elérhetőségre várják: pklujsag@gmail.com.

